

Friluftsutredning

Underlagsrapport till Friluftsstrategi

Ankom: 2024-03-04 Ärende: BN.2024.16 Handling: 1907587

Vänersborgs kommun
Kommunstyrelseförvaltningen

SAMRÅDSHANDLING

Sammanfattning

I denna rapport sammanställs kunskapsunderlag som samlats in i arbetet med att ta fram en friluftstrategi för Vänersborgs kommun. Sammanställningen visar på de många resurser som finns i kommunen för friluftsliv i form av naturområden, vatten, anläggningar och engagerade föreningar. Den visar även på brister och utvecklingsmöjligheter.

Rapporten är tänkt att vara ett stöd vid genomförandet av kommunens Friluftstrategi.

Avsnittet *Kartläggning och analys* redovisar resultat från undersökningar och workshops. Där sammanfattas även diskussioner som förts om ett antal viktiga frågeställningar.

Avsnittet *Förslag till utvecklingsarbete* redovisar tankar om hur kommunen kan jobba vidare med utveckling av friluftsområden och friluftsanläggningar.

Avsnittet *Förslag till organisering av kommunens friluftsbete* redovisar förslag på framtida ansvarsfördelning. En viktig del av förslaget är att det samordnande ansvaret för friluftsförågor bör läggas på Kultur- och fritidsnämnden.

Avslutningsvis sammanfattas det fortsatta tillvägagångssättet i avsnittet *Genomförande*.

Dokumenttyp	Dokumentnamn	Framtagen	Antagen av
Underlagsrapport	Friluftsutredning	-	-
Dokumentägare	Dokumentansvarig	Reviderad	Giltighet
Kommunstyrelseförvaltningen	...	-	-
Dokumentinformation		Diarienummer	
Bakgrund, inventering och analys. Kopplad till Friluftstrategi.		KS 2022/64	
Ämnesområde	Intranät	Hemsida	
Friluftsliv	☒	☐	
Andra styrande dokument som omnämns			
Miljöprogram 2030 (KF, 2016-02-04). Översiktsplan 2017 (KF, 2017-12-13).			

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Innehållsförteckning	3
Inledning	4
Bakgrund	4
Rapportens syfte och roll som underlag	4
Arbetsätt	5
Kartläggning och analys	7
Resultat från referensgruppsträffar	7
Resultat från skolenkäter	7
Resultat från enkäter till allmänhet	8
Resultat från undersökning hos äldre	9
Resultat från undersökning bland andra kommuner	9
Reflektioner kring vad friluftsliv är och kan vara	11
Besöksnäringens relation till friluftslivet	11
Reflektioner kring organisering av friluftsarbetet	12
Förslag till utvecklingsarbete	15
Informationsinsatser	15
Friluftsområden	16
Bad och båtliv	25
Leder för vandring och cykling	29
Skolskogar och utomhuspedagogik	30
Kommunala friluftslivsaktiviteter	31
Övriga friluftsanläggningar och insatser	32
Förslag till organisering av kommunens friluftsbete	34
Styrande dokument	34
Politiska ansvarsområden	35
Förvaltningsorganisationen	36
Andra aktörer	37
Genomförande	37

Inledning

Bakgrund

Det har under en lång tid funnits behov av att utveckla förutsättningarna för friluftslivet i Vänersborg. I kommunens översiktsplan står med som fortsatt arbete:

”Ta fram en friluftsplän för att ge information om värdefulla friluftsområden samt ge förslag på åtgärder som kan förbättra dem, bland annat rörande underhåll, framkomlighet, tillgänglighet och förutsättningar för ökad besöksnäring. De nationella friluftsmålen bör vara vägledande.”

Översiktsplan 2017, sid 66 (antagen av kommunfullmäktige 2017-12-13 § 197)

Några år senare kom ett uppdrag inför verksamhetsåren 2022-2024:

”Kommundirektören ges i uppdrag att samordna ett förvaltningsövergripande arbete, för att ta fram ett styrdokument som innehåller strategier och prioriteringar för naturvård och friluftsliv, som underlag för fysisk planering.”

Mål och resursplan 2022-2024, sid 14 (fastställd av kommunfullmäktige 2021-06-16 § 79)

Kommundirektören lämnade över uppdraget till Kultur- och fritidsförvaltningen som redan under 2021 gjorde en nulägesanalys och skickade in en ansökan om statligt stöd i form av Lokala Naturvårdssatsningen (LONA) från Naturvårdsverket. I arbetet deltog tjänstepersoner från flera berörda förvaltningar.

LONA-medel beviljades och projektet inleddes i maj 2022, under ledning av kommunstyrelseförvaltningen. För att anpassa till kommunens *Riktlinjer för styrande dokument* har beslutats att skriva fram styrdokumentet som en strategi.

Naturvårdsstrategi antogs av kommunfullmäktige 2023-05-17 § 73, som resultat av ett arbete som påbörjades redan 2019. Samma år antogs även *Skogspolicy* (kommunfullmäktige 2023-06-21 § 108) och *Riktlinjer för kommunal skogshantering* (Samhällsbyggnadsnämnden 2023-09-21 § 113). Friluftsstrategin är ett komplement till dessa styrdokument och till *Grönplan 2008*, *Miljöprogram 2030* och kommunens översiktsplaner.

Behovet har också påtalats i olika tjänsteskrivelser, rapporter och från Visit Trollhättan Vänersborg.

Rapportens syfte och roll som underlag

Denna utredningsrapport har tagits fram som underlag till Friluftsstrategi. Den läggs inte fram för politiskt antagande. Syftet är att redovisa den kunskapsinhämtning och de analyser som gjorts i arbetet, för att ge en bättre förståelse för strategin. Rapporten kan även användas som stöd vid genomförande och uppföljning av strategin.

Arbetsätt

Projektorganisation

Arbetet har letts av en tjänsteperson på kommunstyrelseförvaltningen som tillsammans med en mindre projektgrupp har träffats regelbundet för att driva arbetet framåt. I projektgruppen har en representant från vardera kultur- och fritidsförvaltningen, samhällsbyggnadsförvaltningen samt miljö- och byggnadsförvaltningen har ingått.

En större arbetsgrupp har träffats med jämna mellanrum under processen för att stämma av hur arbetet fortskrider. Förutom de fyra i projektgruppen har ytterligare sju personer ingått.

Följande har deltagit i det löpande arbetet:

Pål Castell	strategisk samhällsplanerare, kommunstyrelseförv.	projektledare
Magnus Olofsson	föreningskonsulent, kultur- och fritidsförvaltningen	projektgrupp
Morgan Fast	enhetschef skog och natur, samhällsbyggnad	projektgrupp
Lisa Rex	kommunekolog, miljö- och byggnadsförvaltningen	projektgrupp
Per-Ola Rasmussen	utredare, kommunstyrelseförvaltningen	arbetsgrupp
Anne Ekstedt	folkhälsosamordnare, kommunstyrelseförvaltningen	arbetsgrupp
Sofie Hagström	utvecklingsledare, kultur- och fritidsförvaltningen	arbetsgrupp
Fredrik Blomdahl	fritidsledare, kultur- och fritidsförvaltningen	arbetsgrupp
Sanna Fransson	mark- och exploateringsingenjör, samhällsbyggnad	arbetsgrupp
Hamdi Alsayed	planhandläggare, miljö- och byggnadsförvaltningen	arbetsgrupp
Ylva Gunnarsdotter /Veronica Wallberg	förskollärare/pedagog, barn- och utbildningsförvaltningen	arbetsgrupp

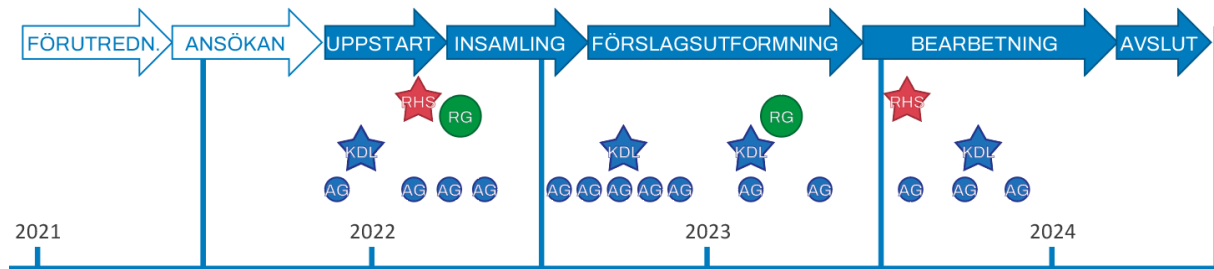
Rådet för hälsa och social hållbarhet har utgjort politisk referensgrupp. Under arbetets gång har flera avstämningar även gjorts med kommundirektörens ledningsgrupp.

Överblick över arbetsprocessen

Projekttiden är från maj 2022 till december 2024, se Figur 1. Innan dess gjordes en förutredning och en ansökan om LONA-stöd. Projektet planerades utifrån fem faser:

1. Uppstartsfas, maj-sep 2022. Projektledare utses, projekt- och arbetsgrupp formeras, kommunikationsplan tas fram, referensgruppsworkshop planeras, initial avstämning med Rådet för hälsa och social hållbarhet.
2. Insamlingsfas, okt 2022 – feb 2023. Kartläggning och insamling av data. Dialog kring fokusfrågor (t.ex. friluftsliv i skola/förskola, friluftsanslutet föreningsliv).
3. Förslagsutformningsfas, mar-dec 2023. Analys och utformning av förslag. Avstämning med referensgrupper.
4. Förslagsbehandlingsfas, jan-sept 2024. Internt samråd, revidering, antagande.
5. Avslutningsfas, okt-dec 2024. KommunikERING av resultat, överlämnande till genomförande- och uppföljningsorganisation, projektredovisning.

I praktiken har insamlings- och förslagsutformningsarbetet till stora delar pågått parallellt.

Figur 1: Överblick över processen. Röd stjärna – avstämning med Rådet för hälsa och social hållbarhet; Blå stjärna – avstämning med kommundirektörens ledningsgrupp; Grön cirkel – workshop med referensgruppen; Blå cirkel – möte med arbetsgruppen.

Inledande nulägesanalys

Under kultur- och fritidsförvaltningens ledning genomfördes hösten 2021 en förutredning i form av en nulägesanalys. Ett antal tjänstepersoner från olika förvaltningar deltog. Slutsatserna presenterades i en enkel sammanställning. Nulägesanalysen användes för att utforma projektplanen och ansökan om LONA-stöd.

Referensgruppträffar

Föreningar med kopplingar till friluftsliv har bjudits in att delta i en bred referensgrupp som genomfört två workshops under projektet. Till referensgruppen har även bjudits in kommunalråd, berörda nämndpresidier, Visit, Bergagården, länsstyrelsen och större markägare och arrendatorer.

Första referensgruppträffen hölls på Skidstugan i Dalbobergen 18 oktober 2022 med 49 deltagare. I smågrupper fick deltagarna arbeta med fyra olika teman: Resurser, brister och utmaningar, förväntningar och samverkan, samt möjligheter.

Andra referensgruppträffen hölls på samma plats 24 oktober 2023 med 32 deltagare. Tre gruppdiskussionspass genomfördes: Friluftsstrategin, Samverkansformer, Utvecklingsförslag.

Resultaten sammanställdes efter referensgruppträffarna och skickades ut till deltagarna, se bilagorna 1 och 2.

Enkäter och intervjustudie

Sommaren 2022 gjordes en enkätundersökning med människor på olika platser i kommunen för att få in tankar om friluftsliv.

Enkäter skickades ut hösten 2022 till kommunens grundskolor om hur naturområden och skolskogar används och om elevers syn på vistelse i naturen.

En webbenkät lades upp våren 2023 riktad till ungdomar om deras friluftsvanor.

Enkät till seniorer kring friluftsliv genomfördes vid olika tillfällen och i olika forum.

En enklare intervjustudie genomfördes för att ta reda på hur andra kommuners arbetar med friluftsliv. Kommuner med nyligen framtagna styrdokument kring friluftsliv valdes ut.

Resultaten från alla undersökningar presenteras översiktligt i avsnittet *Kartläggning och analys*.

Övriga kunskapsunderlag

Utöver det som nämns har även genomförts flera andra aktiviteter inom ramen för arbetet med friluftsstrategin:

- Deltagande på event där projektet presenterats och allmänhet kunnat lämna synpunkter: Miljöforum 2021, Kommunens födelsedag 2022
- Träffar med flera föreningar och andra organisationer
- Workshop med kommunala pensionärsrådet
- Deltagande på olika forum och konferenser kring friluftsliv, exempelvis Länsstyrelsen – Regional tankesmedja för hållbart friluftsliv

Kartläggning och analys

Vänersborgs kommun har ett rikt utbud av resurser för friluftsliv. Övergripande kan konstateras att det framför allt är när det kommer till kommunens organisation som det finns stora brister.

Resultat från referensgruppsträffar

Sammanställningar från de båda referensgruppsträffarna ligger som bilagor 1 och 2 till denna rapport. Båda träffarna gav ett omfattande material om friluftsresurser och utvecklingsförslag. En stor del av idéerna från referensgruppsträffarna har använts i avsnittet *Förslag till utvecklingsarbete*.

Resultat från skolenkäter

Enkät till skolorna om natur i undervisningen

En enkät skickades till de elva kommunala grundskolorna för elever i förskoleklass till årskurs 6 (låg- och mellanstadiet). Frågorna rör tillgången till och användningen av skolskogar och andra naturområden. Tio av skolorna svarade.

Merparten av skolorna uppger att de saknar skolskog, även om ett par av dessa har tillgång till skogsområde alldeles intill skolan. Samtidigt menar två av de fyra skolor som svarat att de har skolskog att den inte kan användas i någon högre omfattning, eftersom det är svårt att ta sig dit eller eftersom den är riskabel på grund av risk för fallande träd. Några skolor trycker på att de har mycket dålig tillgång till naturområden.

De flesta skolorna uppger att de använder sig av utomhusundervisning, dock i mycket olika utsträckning. Vissa menar att de nyttjar naturområden varje vecka som del av undervisningen medan någon uppger att det kan röra sig om några gånger per läsår. Ämnen som nämns är hälsa och idrott, teknik, biologi och matte. Naturmiljöer används även på friluftsdagar och av fritidsverksamheten.

Flera av skolorna skriver att de värdesätter möjligheten till utomhusvistelse och naturkontakt. Flera efterfrågar bättre tillgång till naturmiljöer nära skolan. Det efterfrågas även bättre möjligheter att göra utflykter till naturmiljöer, till exempel genom bussturer. En skola lyfter fram att de vill kunna åka oftare till naturskolan på Bergagården.

Enkät till barnen om friluftsliv med mera

En enkät gick även ut till barn på Granåsskolan (förskoleklass, årskurs 2-3), Onsjöskolan (årskurs 2-3), Tärnan (förskoleklass och årskurs 3) och Öxnereds skola (förskoleklass –

årskurs 6). Enkäten innehöll frågor om vad naturen är, känslor för naturen, vad man kan göra i naturen och vad som kan vara bra med det. Här är en sammanställning av resultaten:

- De flesta eleverna har positiva tankar och känslor om skog och natur och ser ett stort värde av att vistas ute och ta vara på vår miljö.
- Även de elever som är mer sällan i skog och natur i undervisningssyfte har generellt ändå svarat att de har en positiv känsla av den.
- Vissa elever har svårt att beskriva känslorna som skogen ger dem.
- På frågan om vad eleverna tycker om att göra i skogen, kommer eleverna på en mängd olika aktiviteter.
- Många uttrycker att naturen är en fin och vacker plats. De beskriver den med flera olika känslor- och sinnesord.
- De ser den som variationsrik där de både kan finna lugn och ro men även lust till spring och lek.
- Vidare ser de skog och natur som en plats där fantasi och kreativitet kan gro, men även skapa en känsla av rädsla.
- Skogen ger dem möjligheter att fylla på sina skafferier och njuta av svamp, bär, harsyra och även glädja någon annan med att plocka vackra blommor.
- Barnen beskriver skogen som en plats för lek och samvaro, en plats för att finna ro och väcka känslor, upptäcka djur och växter och pedagogerna får ett klassrum utomhus.

Resultat från enkäter till allmänhet

Undersökning sommaren 2022

Under sommaren 2022 genomfördes en enkätundersökning av två feriepraktiserande gymnasieelever på kommunstyrelseförvaltningen. De gick runt på olika platser i Vänersborg och ställde frågor om vad friluftsliv är, hur ofta de ägnar sig åt friluftsliv, vad de då gör och var, samt om de ser något som borde förbättras för friluftslivet i kommunen. Sammanlagt ingick 52 personer i undersökningen, med spridda åldrar från 15 år och uppåt.

Det framgick av undersökningen att vuxna i högre utsträckning än ungdomar lyfter fram ”promenera” som den främsta friluftaktiviteten. Aktiviteten ”bollsporter” rankades även högt, i synnerhet av ungdomar och boende i Torpaområdet. ”Bada” tillhörde också en av de populäraste aktiviteterna.

När det kommer till förbättringsåtgärder var det vanligaste önskemålet billigare transportmöjligheter för att komma till badplatser och andra ställen för friluftsliv. Enligt de som utförde undersökningen var det framför allt utlandsfödda som efterfrågade billigare transporter, medan svenskfödda i högre utsträckning efterfrågade förbättrade cykelvägar och belysning. Ungdomar boende i Torpaområdet efterfrågade specifikt bättre konstgrasmatta i Siriusparkens multiarena.

Undersökning våren 2023

Under vårterminen 2023 lades en enkät upp för att få in svar från företrädesvis ungdomar i kommunen. Den utformades som en öppen enkät på internet och information delades ut via fritidsgårdar. Endast 19 svar kom in, vilket gör att det inte går att dra alltför starka slutsatser från resultatet. Merparten av de svarande uppgav att de går på högstadiet, sex stycken på gymnasiet eller vuxna, två stycken på mellanstadiet.

Drygt hälften av de svarande menar att de ägnar sig åt friluftsliv i kommunen, var fjärde varje vecka. Promenera eller gå är de vanligaste aktiviteterna som räknas upp, följt av grilla.

Halle-/Hunneberg är det som flest nämner under frågan om var det bästa friluftsområdet finns i kommunen.

Resultat från undersökning hos äldre

Enkät till seniorer gällande friluftsliv genomfördes vid olika tillfällen och i olika forum som exempelvis kommunens födelsedag och på kommunens träffpunkter. Totalt svarade 93 personer.

Följande frågor ställdes:

- Nyttjar du friluftslivet i Vänersborgs kommun? Om ja, hur?
Majoriteten av de svarande nyttjar friluftslivet i Vänersborgs kommun. Promenader är den aktivitet som genomförs av flest men även cykling, fika, svamp- och bärplockning nämns av många.
- Hur ofta utövar du någon friluftaktivitet?
Svarsalternativen var varje dag, varje vecka, minst 10 ggr/år och mer sällan. Över hälften, 52 procent, svarade att de utövar någon friluftaktivitet varje dag, 30 procent svarade varje vecka, 11 procent minst 10 ggr/år/mer sällan. 7 procent angav inget svar.
- Vad är det som bidrar till ett rikt friluftsliv?
Omgivningen, närheten till friluftsområden, naturen, vattnet, att det finns många fina områden som det finns i vår kommun.
- Vad fungerar mindre bra idag när det gäller friluftsliv i Vänersborgs kommun?
Belysning, halkbekämpning, toaletter, parkbänkar och cykelvägar.
- Hur kan vi utveckla friluftslivet i Vänersborgs kommun?
Belysning, fler bänkar, fler toaletter, tillgängligheten både för funktionshindrade men också möjlighet att ta sig med kollektivtrafik till friluftsområden samt närheten av friluftsområden till sitt boende. Barnaktiviteter längs promenadslinor.

Resultat från undersökning bland andra kommuner

En intervjustudie har genomförts med fem kommuner i Sverige. Dessa har valts ut utifrån ranking i "Sveriges friluftskommun" och storlek. Följande kommuner har medverkat: Trollhättan, Nyköping, Örnsköldsvik, Karlshamn samt Uddevalla.

Två kommuner har en av KF antagen Friluftsplän, en har en Friluftsstrategi som är beslutad på nämndnivå och övriga utgår från ÖP/Naturvårdsplan/Grönplan som omfattar friluftsliv.

I fyra kommuner ligger uppdraget att genomföra och samordna planen/strategin på Kultur- och fritidsförvaltningarna. I en kommun har förvaltningarna skapat en tvärfunktionell friluftsgupp på egen begäran.

Kommunerna har valt ett liknande upplägg för att genomföra arbetet och har skapat tvärfunktionella arbetsgrupper mellan berörda förvaltningar som hålls ihop av kultur- och fritidsförvaltningarna. Allt som oftast handlar det om att representanter från kultur/fritid, samhällsbyggnad/tekniska, MEX/Strategisk planering samt näringsliv/landsbygdsutvecklare medverkar i arbetsgrupperna men också folkhälsosamordnare och representanter från barn- och utbildningsförvaltning. Grupperna tar fram handlingsplaner med prioriteringar.

Tre kommuner har en separat inrättad tjänst för arbetet med friluftsliv och ytterligare en är i färd med att inrätta en sådan tjänst.

I fyra kommuner har kultur- och fritidsförvaltningarna ansvaret för underhåll och utveckling av områden/faciliteter och flera köper denna tjänst av samhällsbyggnad/tekniska. I en kommun ansvarar näringsliv och fritid för arbetet gemensamt med tekniska som utförare. En kommun har gjort undantag för reservat som hanteras separat via beslutad naturvårdsplan som omfattar insatser för friluftsliv.

Flera kommuner saknar en separat budget för utveckling, investering och underhåll av infrastruktur för friluftsliv. En kommun arbetar just nu med gränsdragningslistor i syfte att få till en separat budget. Den kommun som har en separat budget för friluftsliv har 1 mkr i ram för utveckling, 2,1 mkr för skärgårdsutveckling och friluftsbad samt 0,8 mkr för förbättringar, det så kallade "Friluftsliftet" där skolor och föreningar kan ansöka om förbättringar som förbättrar förutsättningarna för verksamhet och invånare.

En kommun lyfter utmaningen med att fördela ansvar och kostnad mellan kultur och samhällsbyggnad, en kommun beskriver hur de arbetat med gränsdragningslistor för att tydliggöra det och en annan kommun har fattat beslut om att alla förvaltningar ska avsätta pengar varje år och den totala potten är det som man har att arbeta med för att utveckla friluftslivet.

Samtliga kommuner samverkar med föreningar och friluftsförbund. Tre kommuner gör detta formaliserat genom ett friluftsråd. I råden återfinns tjänstepersoner, politiker, föreningar av olika slag och i vissa fall också Länsstyrelsen och markägare. I råden diskuterar man intressenternas utvecklingsplaner och möjliga konsekvenser eller möjligheter kopplat till dessa samt fångar upp behov och utmaningar som behöver hanteras. Denna input används för att planera och göra prioriteringar.

Samtliga kommuner har olika typer av föreningsbidrag, lokalbidrag samt aktivitetsbidrag. Ifråga om verksamhet som bedrivs utan lokal finns det olika varianter av stöd t.ex. friluftsbidrag, sträckbidrag för spår och leder, grönytebidrag osv. En del kommuner har extra bidrag till noder och anläggningar som många besöker.

Många kommuner har särskilt riktade föreningsbidrag eller använder idéburet offentligt partnerskap (IOP) för att klara sina åtaganden och kostnader. Ofta använder man skötselbidrag i olika former kopplat till leder och anläggningar. Exempel på IOP:er kan vara integrationsprojekt med läxhjälp, städning av återvinningsstationer och föreningslokaler samt skötsel av långa leder. En kommun lägger hela 10,5 mkr per år på uppdragsavtal med föreningar för att frigöra personella resurser till andra uppgifter.

Några kommuner har en näringslivsstrategi som berör friluftslivet medan andra arbetar tätt med näringslivsutvecklare i kommunerna. I två kommuner finns det samverkan mellan näringslivs- och friluftslivsansvariga gällande underhåll och utveckling och ytterligare en kommun arbetar för att det ska bli så. Erfarenhetsmässigt gör kommunerna följande medskick:

- Det är viktigt att en friluftslivsstrategi beslutas politiskt och att den förs in som en egen punkt i verksamhetsplaneringen.
- Det behövs en egen fristående utvecklings- och underhållsbudget för friluftsliv eftersom det är ett område som inte är tvingande. Resurserna behöver vara realistiska i förhållande till ambition och planer.

- Använd gränsdragningslistor mellan förvaltningar så att det klart och tydligt framgår vems ansvar en sak är och vem som finansierar/bekostar insatsen.
- Det är viktigt att säkra friluftslivsområden i ÖP/FÖP och att det finns kartor som visar gränserna.

Reflektioner kring vad friluftsliv är och kan vara

Frågan om vad friluftsliv är och kan vara har ständigt återkommit under projektet. Diskussionerna har ofta tagit sin utgångspunkt i den definition som vanligtvis används och som kan hänvisas till *Förordning (2010:2008) om statsbidrag till friluftsanslagstiftelser*. Enligt den definieras friluftsliv som ”vistelse utomhus i natur- eller kulturlandskapet för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling”. Denna definition ger upphov till följdfrågor så som:

- Vilka platser kan räknas som ”natur- och kulturlandskap”?
- Vilka aktiviteter kan räknas som ”vistelse... för välbefinnande och naturupplevelse utan krav på tävling”?

När frågan lyftes inledningsvis i arbetsgruppen om exempel på platser och aktiviteter som är relevanta för kommunens friluftstrategi är uppfattningarna väldigt olika inom gruppen. Alla var överens om att större tätortsnära skogsområden som Dalbobergen är relevanta och att kyrkogårdar inte är det. Men när det kommer till parker, skogsdungar, campingområden, småbåtshamnar med mera gick meningarna isär. Cykeltur och bad är exempel på aktiviteter som samtliga såg som relevanta. De flesta var även eniga kring ridning, klättring, motionsträning, båtliv, jakt och fiske som friluftaktiviteter. Nästan alla var även eniga om att motocross, paintball, lajvrollspel och trädgårdsodling är exempel på aktiviteter som inte är relevanta. Golf och agility är exempel på aktiviteter som det rådde stor oenighet om.

Sett till andra kommuners friluftsplåner och liknande dokument görs olika tolkningar om vad som ingår. Till exempel kan simhallar räknas in trots att det uppenbart inte rör sig om vistelse utomhus. De flesta inkluderar idrottsföreningar som har sin verksamhet i naturmark – orientering, skidor, cykling med mera – trots den officiella definitionens lydelse om ”utan krav på tävling”. Detta kan dock förstås utifrån att föreningarna i hög utsträckning erbjuder möjligheter till motionsträning.

Även frågor till allmänheten visar att synen på vad som kan vara friluftsliv varierar (se avsnitt ovan). Spontanidrott i stadsmiljö (som bollspel på konstgräsplan) är exempel på vad många tänker in, men som kanske är svårt att koppla till ”naturlandskap” och ”naturupplevelser”.

Besöksnäring och friluftsliv

Besöksnäringens position som en av landets basnäringar är starkt beroende av friluftsliv och naturturism. Naturen är en viktig reseanledning både för lokala, nationella och internationella gäster. Besökare vill uppleva olika naturmiljöer och efterfrågar en lång rad av aktiviteter som vandring, paddling, sportfiske, cykling och fiske.

Svenskarnas vana att röra sig i skog och mark och starka engagemang för friluftsliv skapar mervärde inte bara för utövarna. På liknande vis som den kommunala musikskolan bidrar till framgångar för svensk musikexport, är friluftslivet en viktig resurs för ett växande näringsliv kring naturturism. Det finns många beröringspunkter mellan naturturism och friluftsliv. De båda begreppen går delvis in i varandra och det finns starka gemensamma intressen, inte

minst kring behovet av vacker natur och friluftsanläggningar. Både friluftsliv och naturturism handlar om rekreation och bidrar till bättre folkhälsa. Trots att naturturismbranschen präglas av mindre enmans- och familjeföretag är det en av landsbygdens främsta källor till nya jobb. Det innebär en tillväxtmöjlighet utanför Sveriges större städer och tätorter.

Viktiga frågor för friluftsliv- och naturturism i framtiden:

- **Leder**
Under lång tid har en utmaning varit att det som regel finns finansiering för att anlägga nya leder via ex. projektpengar, men saknar resurser för underhåll och skötsel över tid.
- **Digital tillgänglighet**
Vi behöver planera för flera typer av tekniklösningar för att få snabb och robust uppkoppling även på naturbesöksmål.
- **Transporter**
Idag planeras och prioriteras kollektivtrafiken i stor utsträckning utifrån arbetspendling och annat vardagsresande. Sätt att öka möjligheterna att nå besöksmål för naturturism kan vara exempelvis att använda skolbussar för lokala transferturer på helger eller att förlänga busslinjer med några hållplatser i samband med ledigheter och semester.
- **Regelverk**
Regelverken är i låg utsträckning anpassade för besöksnäringens behov. Myndigheter behöver samverka för att hitta samsyn i avvägningar mellan olika aspekter på att tillgängliggöra besöksmål och möjliggöra näringsverksamhet, till exempel i relation till strandskydd.
- **Hållbarhet**
Enligt World Tourism Organization (UNWTO) kommer den globala turismen växa med 50 procent fram till 2030. Flera bedömare menar att friluftsliv- och naturturism är ett av de snabbast växande segmenten. Vilket ställer väldiga krav på att den tillväxten sker på ett hållbart vis. Senaste har frågan om överbelastning på attraktiva platser behövt hanteras allt oftare i Sverige, framför allt i fjällvärlden.

Reflektioner kring organisering av friluftslivsarbetet

Hur organiseras friluftslivsarbetet idag?

Inom kommunens politiska organisation samt kommunalt ägda bolag kan följande roller och ansvarsområden kopplade till friluftsliv identifieras:

Kommunfullmäktige

- Kommunövergripande beslut, bland annat budget

Kommunstyrelsen

- Kommunövergripande strategisk samhällsplanering, bland annat översiktsplanering
- Samordning av folkhälsoarbete
- Besöksnäring, inklusive led- och destinationsutveckling
- Medlemskap och medverkan i stiftelser, föreningar, förbund och samarbeten som arbetar med utveckling där friluftslivet är en förutsättning, exempelvis Stiftelsen för Dalslands

kanals framtida bestånd, Visit Trollhättan Vänersborg, och Besöksnäring – 8 kommuner i en del av Västsverige (V8).

Kultur- och fritidsnämnden

- Kontakt med föreningar, föreningsbidrag
- Friluftaktiviteter på fritidsgårdar, lovaktiviteter
- Ansvar för vård av fornminnen

Samhällsbyggnadsnämnden

- Förvaltning och utveckling av kommunens park-, skogs- och naturmark, lekplatser, badplatser, bryggor med mera (gatuenheten)
- Markköp, arrenden, skötselavtal med mera (fastighet och service)

Byggnadsnämnden

- Detaljplaner, bygglov, strandskydd med mera (plan och bygglov)
- Kartor, geodatahantering och visualisering (karta och geodata)
- Lantmäteri frågor (lantmäteriet)

Miljö- och hälsoskyddsstyrelsen

- Naturvårdsaspekter och ekosystemtjänster
- Prövningar gentemot miljöbalken
- Bidragsansökningar för olika typer av åtgärder

Barn- och utbildningsnämnden

- Utomhuspedagogik och skolskogar (förskola, grundskola)
- Utbildning om natur, friluftsliv och allemansrätt (förskola, grundskola)

Socialnämnden

- Utomhusaktiviteter för äldre, kommunens frivilligsamordnare
- Information om allemansrätt till nyanlända invandrare ingår för tillfället i samhällsorienteringen de erbjuds

Halle och Hunneberg AB (som tar över från Stiftelsen Bergagården)

- Utveckling och förvaltning av friluftsanläggningar på Halle- och Hunneberg

Kunskapsförbundet Väst (gymnasieskola, vuxenutbildning)

- Undervisning om natur, friluftsliv och allemansrätt

Visit Trollhättan och Vänersborg (turistorganisation)

- Marknadsföring av friluftdestinationer

Brister

De tydligaste bristerna i kommunens organisering av friluftsarbetet är:

- Det saknas utpekade ansvar för samordning av friluftsförfrågor
- Det saknas forum för samordning av friluftsförfrågor både internt och externt
- Det saknas utpekade mål och strategier för att utveckla friluftslivet
- Det saknas resurser för att utveckla friluftslivet
- Det saknas en besöksnäringstrategi som anger de friluftslivsområden och -aktivitetsmöjligheter som är av vikt för besöksnäringen och på vilket sätt de behöver utvecklas och tillgängliggöras för att vara attraktiva och hållbara.

Reflektioner kring framtida ansvarsfördelning

Var ligger lämpligast samordningsansvaret för friluftsförfrågor på kommunen? Tabellen redovisar förenklade argument för och emot de nämnder som diskuterats.

Nämnd	Argument för	Argument emot
Kommunstyrelsen	<p>Har övergripande ansvar och möjlighet att tycka till om andra nämnders ansvarsområden.</p> <p>Kan kopplas till befintliga ansvarsområden inom näringsliv, folkhälsa och översiktsplanering.</p>	<p>Ska hantera övergripande frågor och bör undvika att ta för mycket direktansvar för sektorsfrågor.</p> <p>Längre ifrån det praktiska arbetet med såväl föreningar som förvaltningsfrågor.</p>
Kultur- och fritidsnämnden	<p>Kan kopplas till befintliga ansvarsområden med föreningar och fritidsverksamhet.</p> <p>Det finns förväntningar på att kultur och fritid har hand om friluftsliv.</p>	<p>Har begränsade möjligheter att påverka andra nämnders ansvarsområden.</p> <p>Saknar genomförandeorganisation för anläggning och drift av friluftsanläggningar.</p>
Samhällsbyggnadsnämnden	<p>Kan kopplas till befintliga ansvarsområden med förvaltning av utemiljö samt fastighetsfrågor.</p>	<p>Har begränsade möjligheter att påverka andra nämnders ansvarsområden.</p> <p>Har fokus på kommunala verksamheter och kommunal mark.</p>

Det vanligaste bland andra kommuner tycks vara att samordningsansvaret ligger hos kultur- och fritidsnämnd eller motsvarande.

En annan fråga rör hur genomförandeorganisationen bör utformas. Ett antal varianter har diskuterats, med utgångspunkten att samordningsansvaret ligger hos kultur och fritid alternativt samhällsbyggnad:

<i>Organisationsmodell</i>	<i>Argument för</i>	<i>Argument emot</i>
Kultur- och fritidsnämnden beställer och samhällsbyggnadsförvaltningen utför.	Optimerar kultur och fritids samordningsansvar med samhällsbyggnads utförarorganisation. Ger en tydlighet i ansvarsfördelning och budgetsättning.	Det finns utmaningar med ett beställare/utförare-system – kräver bra samverkan för att få det kostnadseffektivt och smidigt.
Kultur- och fritidsnämnden bygger upp en egen driftsorganisation för friluftsanläggningar.	Kultur- och fritidsnämnden kan hantera driftsfrågor smidigare med egen personal.	Det skulle innebära delvis parallella driftsorganisationer, vilket kan vara ineffektivt.
Samhällsbyggnadsnämnden tar samordningsansvaret och håller i förvaltningen.	Ansvar och förvaltning hamnar inom samma organisation.	Kultur- och fritidsnämnden får en väldigt liten roll trots att friluftsliv kan förväntas ligga under deras ansvar. Samhällsbyggnadsnämnden har traditionellt sett fokus på kommunens egna fastigheter.

De olika modellerna kan även kombineras, till exempel genom att Kultur- och fritidsnämnden tar hand om driften för vissa typer av anläggningar och uppgifter, men beställer andra uppgifter från Samhällsbyggnadsförvaltningen.

Förslag till utvecklingsarbete

Informationsinsatser

Visit Trollhättan och Vänersborg marknadsför vissa evenemang och destinationer med friluftsliv i fokus. Bland annat finns en flik på hemsidan med rubriken naturområden. Men det saknas täckande information om friluftsliv i kommunen samt vilka aktörer som använder dessa.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Ta fram en friluftskarta i samverkan med turistorganisation, föreningsliv och besöksnäring.

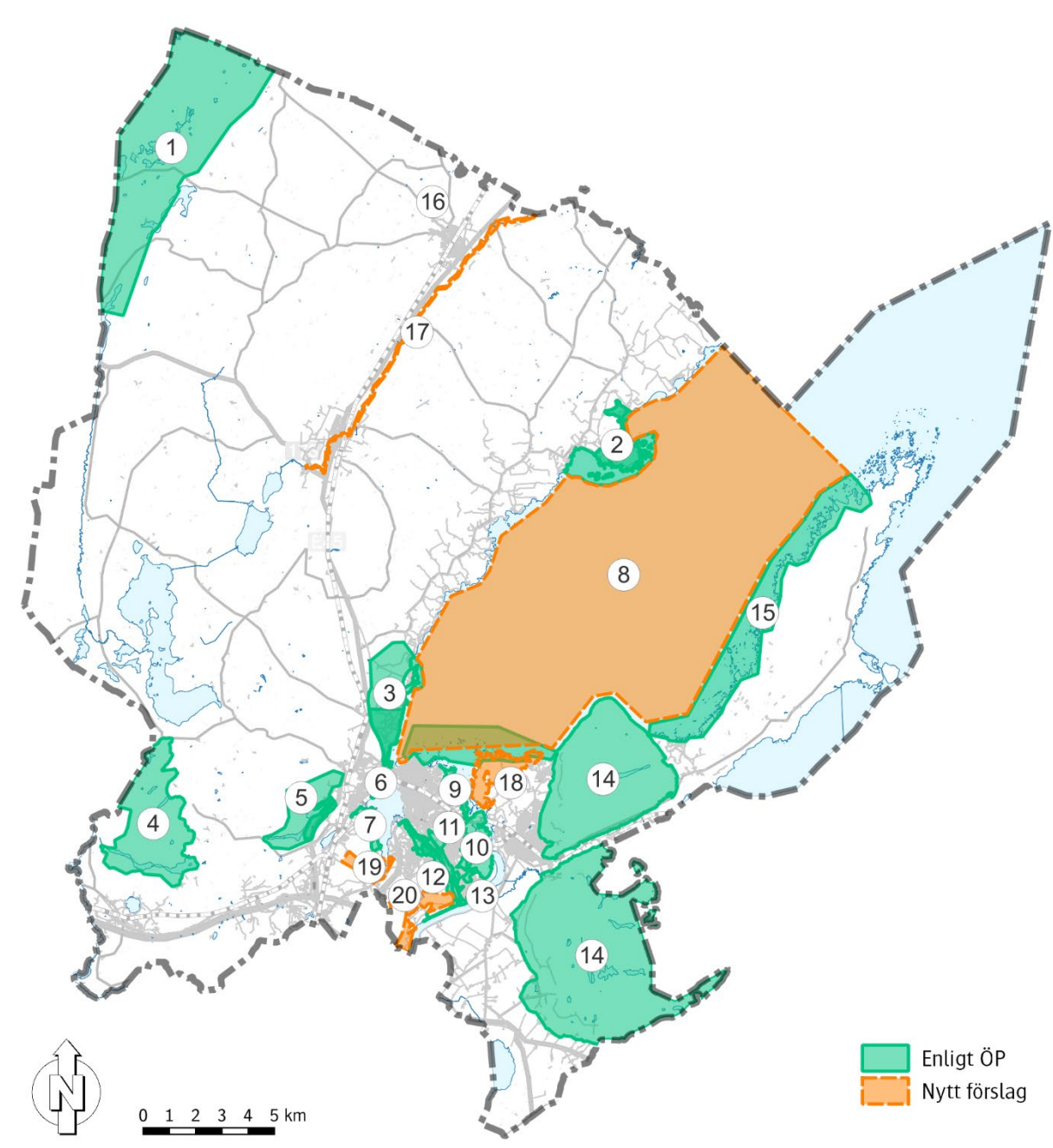
Friluftsområden

Kartan nedan visar kommunens friluftsområden enligt tidigare ställningstaganden och enligt rekommendationer från arbetsgruppen för friluftsstrategin. Merparten av områdena finns upptagna som friluftsområden i kommunens översiktsplan¹.

Nummer i kartan	Benämning	Areal (ha)	Markägare	Status/plan
1	Kroppefjäll	2819	Enskilt	ÖP 2017 (F1)
2	Sikhallsviken/Gälle udde	435	Enskilt + kommunalt	ÖP 2017 (F1/F2)
3	Dalbobergen	151	Kommunalt	ÖP 2017 (F1), FÖP VV (G16)
4	Skogarydsområdet	1045	Enskilt	ÖP 2017 (N5)
5	Boteredssjöområdet	408	Enskilt + kommunalt	ÖP 2017 (F1), FÖP VV (G25-G27)
6	Punschdalen	2	Kommunalt	FÖP VV (G22)
7	Skavens strandskogsområde	49	Kommunalt	FÖP VV (G31)
8	Vänersborgsviken	622	Enskilt + kommunalt	ÖP 2017 (F2)
9	Holmängenområdet	62	Kommunalt	FÖP VV (G6)
10	Lillåområdet	185	Enskilt + kommunalt	FÖP VV (G12)
11	Fridhemsgärdet	22	Kommunalt	FÖP VV (U10)
12	Kanalområdet kring Karls grav	121	Kommunalt	FÖP VV (G13, G15, U17)
13	Restad Gårds parkområde	18	Enskilt	FÖP VV (G14)
14	Halle- och Hunneberg	1872	Sveaskog	ÖP 2017 (F1)
15	Västra Vänersnäs	1344	Enskilt	ÖP 2017 (F2)
16	Mollbergsskogen, Brålanda	25	Enskilt	Nytt förslag

¹ Här ingår områden N5 enligt utvecklingsprincip 1 i ÖP 2017; F1 och F2 enligt utvecklingsprincip 4 i ÖP 2017; samt U- och G-områden där rekreation nämns specifikt i rekommendationerna i FÖP Vänersborg-Vargön.

17	Frändeforsån	142	Enskilt + kommunalt	Nytt förslag
18	Viksängen/Nordkroken	231	Enskilt	Nytt förslag
19	Vassända/Brätte	98	Nytt förslag	
20	Södra Onsjö/Sandbäck	182	Kommunalt	Nytt förslag

Figur 2. Karta över befintliga och föreslagna friluftsområden.

Nedan följer tankar om vart och ett av områdena om utvecklingsmöjligheter.

1. Kroppefjäll

Kroppefjäll är ett skogsområde med många småsjöar som ligger inom Vänersborgs, Färgelanda och Melleruds kommuner. Om hela området räknas in är det kommunens största sammanhängande naturområde. Området rymmer flera naturreservat, Natura 2000-område, biotopsskyddsområde och utgör riksintresse för både naturvård och friluftsliv. I Melleruds och Färgelanda kommuner finns anläggningar för besökare med bland annat övernattningsmöjligheter. I Vänersborgs del av Kroppefjäll saknas till stor del anläggningar och organisation för turism, men SK Granans anläggning utgör en utgångspunkt för lokalt friluftsliv och det finns leder och elljusspår. Kommunen samarbetar också med övriga kommuner kring Kroppefjällsleden. Kommunen har inget eget markinnehav på Kroppefjäll.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Utred möjligheterna till utveckling av leder och besöksanläggningar i samverkan med berörda kommuner, föreningar och företag.

2. Sikhallsviken/Gälle udde

Sikhallsviken är ett populärt besöksmål sommartid, främst på grund av badstranden och möjligheten till vattensport. Det finns även en småbåtshamn och två campingplatser. Kommunen äger marken kring en stor del av badstranden och delar av hamnen. Badmöjligheterna på stranden har sedan en tid försämrats till följd av igenväxning. Ett planarbete pågår sedan 2015 på initiativ av markägare som bland annat vill möjliggöra för fler bostäder, nya småbåtshamn och utökade campingplatser. Gälle udde är delvis obebyggt med flera värdefulla naturbiotoper, bland annat ute på små öar och skär. Ur ett friluftsperspektiv är det relativt otillgängligt.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Arbeta för att färdigställa detaljplanen så att hamnen och campingarna kan byggas ut.
- Vidta åtgärder för att återställa badstranden i gott skick.
- Uppmuntra dialog med markägare och campingplatser om hur området kan förbättras för friluftsliv, bland annat genom förbättrad vandringsrunda på Gälle udde.

3. Dalbobergen

Dalbobergen sträcker sig längs Vänerens kust från Vänersborgs tätort till Ursands camping. En stor del av området längs stranden är även naturreservat och i kommunens Naturvårdsstrategi föreslås utvidgning av reservatet åt väster och söder. Dalbobergen är mycket välanvänt som friluftsområde och rymmer många olika typer av anläggningar, bland annat Dalbostigen längs stranden, Skidstugan, Bastungen, scoutgård, elljusspår, cykelspår, fågelton, grillplatser och bänkar. Här möts också Pilgrimsled Dalsland och Pilgrimsled Göta Älv. I anslutning till området finns även caféet Skogshyddan, kulturmiljön kring Dalbogården, småbåtshamnen Grönvik, Ursands camping och brukshundsklubbens agilityanläggning. Flera föreningar driver verksamhet i Dalbobergen, bland annat Vänersborgs Skidklubb, Vänersborgs Scoutkår, Friluftsförbundet, Cykelklubben Wänerhof och Dalslands Gille. Kommunen har i översiktsplanen pekat ut några delar av Dalbobergen som utvecklingsområden för bostäder. Bland annat länsstyrelsen har framfört invändningar mot de planerna.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Följa upp Naturvårdsstrategins förslag på utökning av reservatet.
- Undersöka möjligheterna att låta intressenter anlägga en discgolfbana i anslutning till befintliga spår kring Skidstugan.
- Förbättrad entré till området i söder med karta och cykelparkering.

4. Skogarydsområdet och Gundlebosjön

I kommunens översiktsplan har sedan 2006 funnits ett område i västra delen av kommunen norr om Väne Ryr markerat som ett "stort opåverkat område" enligt 3 kap. 2 § miljöbalken. Området är till stor del skogsmark, med inslag av mindre jordbruksmark och småsjöar och endast ett par små fritidshus. Inom området ligger även den långsmala Gundlebosjön, som till stora delar är inramad av skog och bergsformationer. Gundlebosjön kan utgöra en värdefull friluftresurs såväl sommartid som vintertid, men det är svårt att hitta dit för besökare.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Undersöka möjligheterna att avtala med markägare om att anlägga en besöksparkering och eventuellt grillplats vid Gundlebosjön.

5. Boteredssjöområdet

Boteredssjön ligger nära tätortsbebyggelsen i Vänersborgs västra stadsdelar. Där finns bland annat en liten sandstrand i anslutning till en rastplats vid E45. Badplatsen kan även nås via en gång- och cykeltunnel under vägen. Stora delar av strandområdena utgörs av oexploaterad naturmark och kommunen äger en del av den.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Utveckla stigsystemet på den kommunägda skogsmarken sydväst om badplatsen, bland annat med utsiktsplats och skyltning från badplatsen.

6. Punschdalen

Stadsdelen Blåsut är till större delen avskuren från vattenkontakt genom järnvägen som går längs kanten på Vassbotten. Men genom Punschdalen och Gaddes brygga finns möjlighet att vistas vid vattnet i vackra naturmiljöer.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Följa upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat.
- Skylta till området vid entréerna.

7. Skavens strandskogsområde

Mellan Brätte och Öxnered finns ett stort tätortsnära skogsområde. Det är inte tillrättalagt för friluftsliv och det är svårtillgängligt framför allt längs stranden till Vassbotten. Översiktsplanen föreslår utbyggnad av bostäder stora delar av skogsområdet men längs strandkanten avses att ett brett grönstråk sparas och utvecklas för friluftsliv och naturvärden. Bland annat föreslås en badplats och en strandpark. En viktig åtgärd i översiktsplanen är även den sammanhängande strandpromenaden runt hela Vassbotten.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Skapa en promenadstig längs stranden med utblickar mot vattnet, sittbänkar och någon grillplats.
- Skapa anslutande gångvägar från nya bostadsområden.
- Utredda möjligheterna att anlägga en badplats och en liten strandpark

8. Vänersborgsviken

Den sydligaste delen av Vänern kallas ofta Vänersborgsviken. Det är ett viktigt rekreativområde, bland annat genom segelskola, möjligheter till fiske, paddling, fågelliv, badplatser, småbåtshamnar och flera destinationer för småbåtar. Delar av området närmast Vänersborg och längs Vänersnäs västsida är fullt med skär och grund. Längs Dalslandskusten löper farleden där även större fartyg går. Några platser har tillträdesförbud under häckningstid för att skydda fågellivet.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Se utvecklingsförslag för båtliv (sid. 28).

9. Holmängenområdet

Längs stranden mot det så kallade Älvsuget utgör Axel W Erikssons väg ett mycket populärt gångstråk på nordöstra delen av Huvudnäsön. Det är ett av områdena som föreslås som naturreservat i kommunens *Naturvårdsstrategi*². Området är stort nog för att utgöra en viktig del av den tätortsnära naturen för boende i Vänersborgs stad. Här finns många fina mindre platser att sitta ner i naturskönt läge och blicka ut över vattnet. Området domineras av lövskog, på många håll även kärr. I söder ett betydande antal särskilt skyddsvärda träd. Det finns stora naturvärden.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Undersök möjligheterna att inrätta som naturreservat.

10. Lillåområdet

Lillåområdet är ett större sammanhängande naturområde på sydöstra delen av Huvudnäsön och är därmed ett av de viktigaste tätortsnära natur- och rekreativområdena för Vänersborgs stad. Det är ett av områdena som föreslås som naturreservat i kommunens *Naturvårdsstrategi*³. Området kopplar till Holmängenområdet i norr och till kanalområdet längs Karls grav samt Restad gård i söder. Det omgärdar den lantliga bebyggelsen kring Önafors och jordbruksmarken där, men utgörs främst av skog. Det finns ett välbesökt vindskydd och stigar. Naturskyddsföreningen har en hemvist i Lillåstugan mitt i området. Längs älvstranden finns platser för fiske. Rester från vad som troligen är en järnmanufaktur vid Önafors, liksom nuvarande elkraftverk i älven, påminner om vattenkraftens stora betydelse för samhället.

² *Naturvårdsstrategi – Prioriteringar och riktlinjer för kommunens naturvårdsarbete*. Antagen av Kommunfullmäktige 2023-05-17 § 73.

³ *Naturvårdsstrategi – Prioriteringar och riktlinjer för kommunens naturvårdsarbete*. Antagen av Kommunfullmäktige 2023-05-17 § 73.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Följa upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat i samverkan med Naturskyddsföreningen, markägare och andra intressenter.
- Synliggör områdets kulturhistoria

11. Fridhemsgärdet

Väster om Mariedal och Fridhem, relativt centralt i Vänersborgs tätort, finns ett relativt stort grönområde som inte lämpar sig för bebyggelse. Översiktsplanen föreslår att det utvecklas för bland annat dagvattenhantering, odling, natur och park. Genom området går en kraftledning. I båda ändarna finns kullar som bland annat möjliggör pulkaåkning. Delar av området är lite sankt.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Ta fram en plan för hur området kan utvecklas. Utvecklingsmöjligheter kan omfatta odlingslotter, hundrastgård, förbättrade pulkabackar och olika typer av habitatsutveckling.

12. Kanalområdet kring Karls grav

Kanalen Karls grav grävdes ut under 1600- och 1700-talet för att skapa möjlighet till sjöfart mellan Vänern och Västerhavet. Längs den fyra kilometer långa sträckan finns på båda sidor grönområden och promenadstigar, här går också Pilgrimsled Göta Älv. Det finns också flera kulturminnen och området är riksintresse för både kulturmiljövård och friluftsliv. Större delen av vattenområdet ianspråkats av sjöfarten och det är olämpligt att bada i kanalen. Men många uppskattar att fiska där.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Teckna avtal med Sjöfartsverket för att kunna möjliggöra förbättringar av rekreativsvägarna på båda sidor av kanalen samt anlägga grillplatser och sittbänkar längs dessa.
- Verka för att Sjöfartsverket möjliggör för byggnation av lokaler för besöksnäringens verksamhet i anslutning till den planerade nya slussleden inklusive offentliga toaletter.
- Anlägg en sittplats vid vattnet nedanför Kretsloppsparken.

13. Restad Gårds parkområde

Det gamla sjukhusområdet kring Restad Gård har sedan 2009 ägts av ett privat företag. Det finns många typer av verksamheter där, bland annat asylboende, kriminalvårdsanstalter, hotell och småföretag. Det finns också en fin parkanläggning med ett stort antal skulpturer samt en 18-håls discgolfbana. Detaljplanerna möjliggör utveckling av området med bland annat fler bostäder.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Samverka med markägare om hur området kan bindas ihop med sammanhängande strandpromenad med mera. Av särskild betydelse är promenadväg mellan Karls grav och Astrids ängar.

14. Halle- och Hunneberg

Halle- och Hunneberg hör till kommunens största sammanhängande skogsområden. Det är också välkända besöksmål med många omtalade värden. Det är de två mest särpräglade platåbergen i Platåbergens Geopark med världsarvsstatus enligt UNESCO. Den märkliga geologin, som är ett resultat av tidigare vulkanisk aktivitet och många istiders erosion, ger bergen en mycket speciell karaktär. De skarpa branterna har även legat till grund för forntida människors religiösa vördnad för bergen, deras funktion som befästningsverk och de höga naturvärden som gjort att rasbranterna utgör naturreservat och Natura 2000-områden. Dessutom finns kring bergen en omfattande historia av materialutvinning med spännande lämningar av stenbrott, kalkbränningsugnar, kolmilor och torvtäcker. Bergen har även gjort sig kända som kunglig älgjaktplats.

Det finns omfattande system av leder med vindsydd, grillplatser och utsikter. På Hunneberg finns Bergagården – en besöksanläggning med museum, klubblokaler, naturskolelokal och en enklare konferensanläggning. I närheten finns även en tidigare skidbacke som fungerar som mountainbikeanläggning. Halleberg har inte lika många anläggningar, men är välbesökt och uppskattat bland annat för fantastiska scenerier vid de mer orörda områdena i norr. Hallesjön har länge varit populär för fisket genom utplantering av regnbåge.

Det finns även flera platser i direkt anslutning till Halle- och Hunneberg med stora friluftslivsresurser. Där kan nämnas Tunhems ekhagar, Kyrkstigen, Vargöns vandrarhem, Halleskogen och Kvarntorpsbäcken med Skäftefallet. Nordkroken och Gaddesanna ligger också i anslutning till Halleberg, men de behandlas som egna områden här.

Det finns ett antal böcker och kartor som presenterar naturen och friluftslivet på Halle- och Hunneberg.

Viktiga aktörer på Halle- och Hunneberg är Sveaskog, som äger större delen av marken, kommunalägda Halle och Hunneberg AB (som tar över efter Stiftelsen Bergagården), Naturskyddsföreningen, OK Skogsvargarna, Hunneberg sport- och motionsklubb, Hunnebergs scoutkår, Hunnebergskolorna, Västra Tunhems hembygdsförening, Vargöns vandrarhem, Bergahästen och jaktlagen på bergen.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Samverka med Halle och Hunneberg AB, Sveaskog och andra intressenter om att ta fram en vision för utvecklingen av bergen.
- Utveckla Kyrkstigen som promenadstråk för att koppla ihop Västra Tunhem och Vargön
- Utred möjligheten att säkra en kalkgrotta för uppvisning.
- Förbättra toalettinfrastrukturen på bergen.
- Verka för en utbyggnad av telekommunikation på bergen för att möjliggöra trygghetsskapande mobiltäckning.

15. Västra Vänersnäs

Strandområdet längs västra sidan av Vänersnäs bjuder på ett rikt naturlandskap med många små skär och grunda vikar. Stora delar av kuststräckan är också oexploaterad och ostörd. Men det är svårt för besökare att hitta ut och det saknas till stora delar allmänt vägnät och parkeringslösningar.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Undersöka möjligheterna att avtala med markägare om att anlägga besöksparkeringar.
- Se även utvecklingsförslag för båtliv (sid. 28).

16. Mollbergsskogen, Brålanda

Brålanda ort ligger omgärdad av åkerlandskap. Det finns inte mycket tillgång till rekreationsområden i närheten. Men nordväst om tätorten finns ett mindre skogsområde där en liten skolskog och en löparrunda med elljusbelysning anlagts. Elljusspåret sköts av en förening. Området är privatägt.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Undersöka möjligheten att i samverkan med intresseförening avtala med markägare om rekreationsinriktad skötsel.

17. Frändeforsån

Frändeforsån leder vatten från Hästefjordarna, via orterna Frändefors och Brålanda ut mot Dalbergsån i Melleruds kommun. I huvudsak rinner ån genom ett flackt jordbrukslandskap, kantad av lummiga strandbrinkar. I samband med översiktsplanarbetet i Brålanda lyftes fram potentialen att tillgängliggöra ån och strandområdena mer, samt att ta vara på delar av ån som paddlingsled.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Tillgängliggöra mer av Frändeforsåns strandområden kring Brålanda och Frändefors.
- Undersöka möjligheten att i samverkan med intresseförening avtala med markägare om iläggningsplatser för att skapa en uppmärkt paddlingsled samt komma förbi hinder.

18. Viksängen/Nordkroken

Nordkroken är en av de mest populära badplatserna i kommunen. Platsen lyfts även fram som besöksplats inom Platåbergens geopark, på grund av de karaktäristiska flacka berghällarna väster om sandstranden, sandvallen och läget intill Hallebergs klippbrant. Strandområdet väster om Nordkroken och östra sidan av Älvsuget utgörs till stor del av betad skogsmark med mycket lövträd och inslag av äldre kulturlandskap. Området karaktäriseras även av den flikiga strandlinjen med många skär. Bortsett från badplatsen är friluftslivet idag relativt begränsat, vilket kan kopplas till att det till stora delar är svårtillgängligt, ont om skyltning, stigar med mera.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Följa upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat.
- Avtala med markägare kring skötsel och användning av stranden.
- Vidta åtgärder för att minska igenväxningen kring stranden och peneplanet.
- Undersök möjligheterna för en kiosk vid stranden
- Avtala med markägare om att utveckla en strandpromenad runt Viksängen.

19. Vassända/Brätte

Gamla Brätte har en särskilt viktig kulturhistorisk betydelse då det var här samhället låg innan det flyttades upp till Huvudnäset. Området har höga naturvärden kopplade till de öppna och betade strandängarna. Söder om vägen mot Brättegården finns en skogskulle med både ek och tall. Både fåglar, groddjur och fladdermöss trivs i den mosaik av naturmiljöer som bildas av betet i kombination med skogsområden och närheten till Väneren. Då Vänersborgs stad till stor del väntas växa kring Öxnered och även Onsjö förväntas området få en allt mer strategisk placering som tätortsnära rekreativområde.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Följa upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat.
- Koppla ihop med en promenadstig som kan leda runt hela Vassbotten.
- Utveckla besöksområdet Gamla Brätte med sittplatser och mer information (till exempel om naturmiljöer och Vassända kyrkoruin).

20. Södra Onsjö/Sandbäck

Sandbäck ligger direkt söder om Onsjö golfbana och gränsar till Trollhättans kommun. Området innefattar klubbsumpskog närmast Göta älv, ädellövskog, mindre barrskogsområden, åkermark och Naglums kyrkoruin. Naturvärdena är höga, framför allt kopplade till ädellövskogen i områdets nordvästliga delar. Området ligger inte i direkt anslutning till Vänersborgs tätort, men det ligger intill Överby och längs med cykel- och

gångstråk mellan Vänersborg och Trollhättan, vilket gör det mer intressant ur ett rekreativperspektiv. Pilgrimsled Göta älv går igenom detta område.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

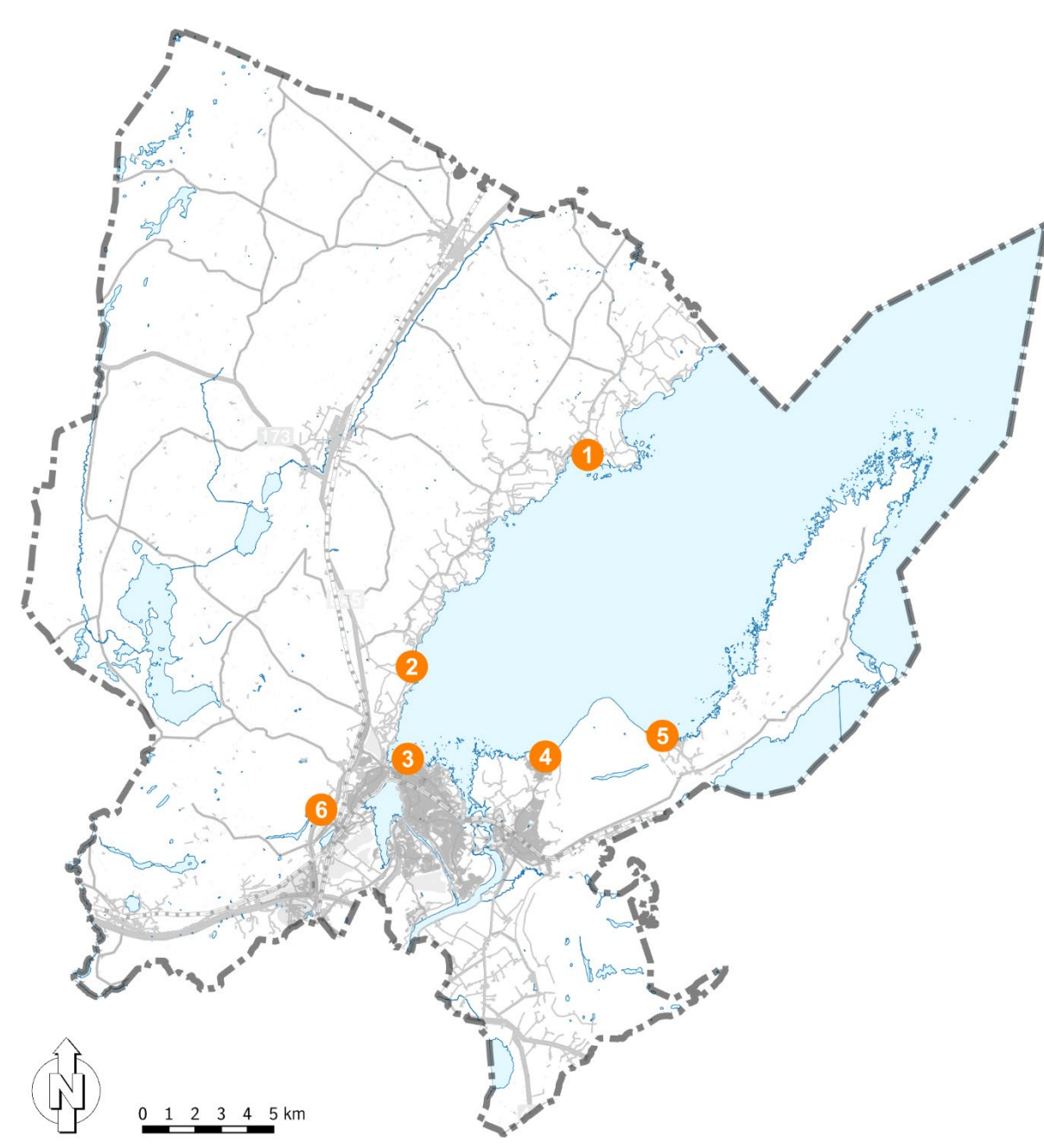
- Följa upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat.

Bad och båtliv

Badplatser

Bad är en friluftaktiviteterna som nästan alla lyfter fram och rankar som viktig. Badmöjligheterna är stora i kommunen. Många badar från stränder eller bryggor längs den långa Vänerkusten eller i någon av alla småsjöar. Det finns sex badplatser som kommunen kontrollerar vattenkvaliteten på, underhåller och beskriver på hemsidan (se nedan). Utöver dessa finns ett stort antal mindre och några större badplatser med olika typer av badanläggningar som bryggor, stegar, livboj, grillplatser.

<i>Nummer i kartan</i>	<i>Namn</i>	<i>Faciliteter</i>	<i>Markägare</i>
1	Sikhall	Toalett, kiosk i närheten	Kommunen
2	Ursand	Toalett, kiosk och restaurang mm	Kommunen
3	Skräcklan (bl.a. Barnbadet och Jakobben)	Toalett, café i närheten	Kommunen
4	Boteredssjön	Gatukök i närheten	Kommunen
5	Nordkroken		Olika
6	Gaddesanna	Toalett	Olika

Figur 3. Karta över badplatser som kommunen sköter. Notera att det finns många andra badplatser som förvaltas av andra.

I projektrapporten Strategi för hållbar strandutveckling från 2018 diskuteras hur Vänersborg kan utvecklas som badkommun. Rapporten lyfter fram flera utvecklingsförslag och trycker bland annat på att många ungdomar efterfrågar hopptorn. Ett särskilt fokus ligger även på förslaget att bygga ett nytt kallbadhus i centralt läge. När fördjupad översiktsplan (FÖP) för Vänersborg och Vargön togs fram lades utvecklingsområdet U4 in vid västra delen av Skräcklan med syfte att underlätta för badanläggningar och eventuellt ett framtida kallbadhus. I FÖP:en finns även med att förbättra badmöjligheterna vid Vänerparken, Fredriksberg, Korseberg och Restad Gård.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- En plan för utveckling och underhåll av badplatser tas fram, med målsättning att ge så många Vänersborgare som möjligt tillgång till bad inom gångavstånd.
- Möjligheterna att anlägga ett hopptorn utreds.
- Möjligheterna att anlägga ett kallbadhus utreds.
- Muddring av hamnkanalen i syfte att öka vattencirkulationen och skapa bättre förutsättningar för vattenkvaliteten vid badplatserna samt möjliggöra för mer djupgående båtar att utnyttja norra delarna av hamnkanalen.

Båtliv

2013 antogs *Strategi för lokalisering av småbåtshamnar längs Dalslandskusten*. Där föreslås att befintliga hamnanläggningar vid Grönvik och Sikhall ska utvecklas samt att ny hamn ska anläggas i närheten av Stigsberget-Bälingebo. När kommunfullmäktige godkände strategin beslutades att undanta Sannebo från beslutet utifrån tankar om att även platsen eventuellt kunde vara mer utvecklingsbar än vad som föreslogs i strategin. Några år efter att strategin togs fram ändrades detaljplanerna för både Stigsberget, Bälingebo och Sannebo Inga ansatser gjordes då för att underlätta hamnutveckling på dessa platser. Däremot pågår sedan 2015 ett detaljplanearbete i Sikhallsviken där utbyggd småbåtshamnverksamhet är ett av syftena. Ambitionen är en större ny hamn med ett par hundra båtplatser och sjöbodar. I anslutning finns även planer på restaurang och andra typer av faciliteter.

I projektrapporten *Strategi för hållbar strandutveckling* från 2018 diskuteras utveckling av småbåtshamnar i kommunen. Det konstateras att gästhamnsfunktionen är av stor betydelse och att det finns fördelar med ett fåtal stora samlande anläggningar där olika typer av service kan erbjudas. Utbyggnad av hamnen i Sikhall ligger i linje med den utvecklingen. Ett orosmoment är att nuvarande gästhamn i Vänerparken kan tvingas stänga inom ett antal år eftersom fastighetsägaren har planer på annan utveckling där. Därför är det viktigt att kommunen förbereder för ett annat läge. Många har förespråkat Norra Sanden som ligger i nära anslutning till innerstaden. Detta förespråkas även i fördjupad översiktsplan för Vänersborg och Vargön.

I *Fördjupad översiktsplan för Vänersborg och Vargön* förespråkas även att möjligheterna för båtplatser i närheten av framtida bostadsområden vid Skaven, vid gamla "Norskens brygga" norr om Korseberg samt bryggan vid Restad gård utreds.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Förutsättningar skapas för flytt av gästhamnen till Norra Sanden, bland annat genom detaljplan och miljötillstånd för sjömack.
- Detaljplanearbetet i Sikhallsviken görs färdigt så att en ny småbåtshamn kan utvecklas där.
- Möjligheterna till fler båtplatser i Skavenområdet och vid Restad gård utreds.
- Möjliggöra en viss andel låsta bryggor för ökad trygghet och för att fler ska våga skaffa och lägga båtar i centrala lägen.
- Norskens brygga återbyggs norr om Korseberg.
- Kartlägg kustområdenas möjligheter för vattenburet friluftsliv, till exempel iläggningsramper, naturhamnar, bryggplatser, kajakuthyrning, förslag på leder för fritidsbåtar.

Vattenleder med mera

Farleden genom Trollhätte kanal förbinder Vänern med havet i väster. Farleden är av stor betydelse för båturet friluftsliv. Trafikverket och Sjöfartsverket utreder på regeringens uppdrag hur slussarna ska kunna byggas om för att farleden ska kunna bestå och utvecklas för framtida behov. Vänersborgs kommun medverkar i planeringen när det gäller Brinkebergskulle sluss. Den största osäkerheten handlar om slussarna genom Trollhättan, där påverkan på bebyggelse och kulturhistoria kan bli stor. Utgångspunkten är att farleden ska finnas kvar.

Det finns flera föreningar som organiserar vattenburet friluftsliv. Vänersborgs Segelsällskap har bland annat en stor verksamhet för unga som vill lära sig segla. Den största delen av verksamheten utgår från Norra Sanden, men de har även en anläggning i Sikhall. Friluftsförbundet ordnar utflykter med kajak på olika platser. Vänersborgs roddklubb erbjuder roddträning för både motionärer och tävlingsroddare med utgångspunkt från klubbhuset i Fredriksberg. Under 2023 har ett företag startats som erbjuder uthyrning av kajaker vid barnbadet i Skräcklan. Dessa verksamheter är inte beroende av särskilda leder, men i olika utsträckning behövs platser för iläggning och upptagning av båtar samt uppställningsplatser på land.

Det finns fiskeorganisationer men de erbjuder inte utfärder på sjön som regelbunden del av sin verksamhet. Däremot är fiske från båt en utbredd aktivitet och många använder iläggningsramperna istället för fasta båtplatser.

Vissa platser används mer frekvent för vattenskoter och vattenskidor. Det finns en förordning som begränsar användningen av vattenskoter till vissa platser, men rättsläget är oklart efter en EU-dom. Ett generellt problem med dessa aktiviteter är att de kan påverka andra friluftsvärden negativt, framför allt genom buller.

För båtutflykter är platser för iläggning och upptagning avgörande. Ett sätt att tillgängliggöra vattenupplevelser för allmänheten är att markera ut paddlingsleder. Miljöpåverkan från paddling är mycket liten jämfört med till exempel vattenskidor eller vattenskoter. Ofta räcker en smal remsa flack strandbrink fri från buskvegetation på rimligt gångavstånd från en parkeringsplats. Det finns många tänkbara platser för paddlingsleder i kommunen. I samband med fördjupad översiktsplanering i Brålanda har Frändeforsån lyfts fram som en intressant möjlig paddlingsled.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Ta vara på småbåtarnas intressen i samband med planeringen för ombyggnation av Brinkebergskulle sluss.
- Utveckla Frändeforsån som paddlingsled med iläggningsplatser och parkeringsmöjligheter.
- Undersök möjligheten att utveckla andra paddlingsleder i kommunen.

Leder för vandring och cykling

I kommunen finns flera vandrings- och cykelleder som är viktiga för vardagsmotion, träning, rekreation och besöksnäring. De flesta vandringsleder finns en bit utanför de centrala delarna av våra samhällen och i några få fall passerar de igenom dem. Området Halle- och Hunneberg erbjuder hela 14 markerade leder som ligger tätortsnära men som samtidigt saknar kollektivtrafikanslutning.

I kommunen finns också kvalitetssäkrade vandringsleder såsom Kroppefjällsleden på Kroppefjäll samt Pilgrimsled Göta älv. Pilgrimsled Göta älv passerar flera områden av Vänersborgs stad på sin väg mellan Överby - Brinkebergskulle – Centrum – Blåsut, vilket gör den lättillgänglig. I Blåsut, vid Dalbobergen, tar Pilgrimsled Dalsland vid och går längs Vänerkusten mot Mellerud och planeras att kvalitetssäkras i närtid.

I Region Västra Götaland finns ett stort nät av längre vandringsleder, som går genom många kommuner. Regionen har anslagit pengar till att, med dessa leder som bas, utveckla ett system av hållbara och kvalitetssäkrade leder i hela regionen.

Ambitionen i projektet är att Västra Götaland genom detta ska bli sverigeledande kring utvecklingen och förvaltningen av leder för vandring och cykling, med fokus både på närboende och turister.

För att kunna nå detta högt uppsatta mål samarbetar fyra stora regionala aktörer i projektet: Västkuststiftelsen, Turistrådet Västsverige, Förvaltningen för Kulturutveckling (VGR), samt Länsstyrelsen. Dessa parter ska tillsammans med kommuner och föreningar, utifrån sina respektive kompetenser, lyfta ledernas fysiska och digitala skick, driften av detta, samt dess innehåll och marknadsföring. Mot bakgrund av detta har en kvalitetsstandard utarbetats *Hållbara och kvalitetssäkrade vandringsleder i Västsverige*. Kvalitetsstandarden följer samma ambition som det Nationella Ramverket för Vandringsleder.

I kommunen finns ett stort antal cykelleder varav de flesta passerar genom Vänersborgs stad.

- Vänerleden är en nationell cykelled och ett samarbete mellan 13 kommuner runt Vänern.
- Linnéleden går mellan Trollhättan och Vänersborg och är ett samarbete mellan kommunerna
- Dalslandsleden, Sverigeleden och Västgötaleden är utvecklade av Svenska Cykelsällskapet. De är märkta med Trafikverkets cykelledsmärkning men uppfyller inte kvalitetskriterierna för Nationell led.

I centrala Vänersborg finns dessutom den kortare vandrings- och cykelleden "Hälsans stig", som ingår i Riksförbundet HjärtLungs koncept på totalt cirka 130 platser i Sverige. Sträckan går på lågtrafikerade gator och gångvägar och är anlagd nära bostadsområden för att vara lättillgänglig

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Ta fram en trafiksäkrare och mer harmonisk sträckning för Vänersborgs del av Pilgrimsled Dalsland
- Kvalitetssäkra samtliga vandringsleder i kommunen enligt kvalitetsstandarderna *Hållbara och kvalitetssäkrade vandringsleder i Västsverige*
- Möjliggöra kollektivtrafiksanslutning till vandringslederna, ex. via anropsstyrd trafik.
- Arbeta för att berörda kollektivtrafiksfordon ska klara av att transportera cyklar och cykelkärror.
- Utöka möjligheterna för säker cykelförvaring vid transportnoder och växlingspunkter mellan transportslag.

Skolskogar och utomhuspedagogik

Naturen är världens bästa lekplats och klassrum. När man undervisar utomhus använder man flera sinnen och upplever det man gör med hela kroppen. Det finns mycket forskning som visar att man lär sig bättre om man genomför lektionerna utomhus.

Fem fördelar med utomhusundervisning enligt forskningen⁴:

1. Positiv effekt på inlärningsförmåga, arbetsminne och skolprestationer
2. Ökar studiemotivationen, förbättrar självkänslan, impuls kontrollen och samarbetsförmågan
3. Jämnar ut skillnader mellan hög- och lågpresterande barn
4. Sänker stressnivåer och minskar sjukfrånvaron
5. En mer hälsosam livsstil på köpet

I läroplanen under centralt innehåll står det bland annat att förskoleklasserna ska behandla följande gällande natur, teknik och samhälle:

- Utforska naturen och vad som sker och samband i vad som händer i naturen.
- Lära sig om levnadsvillkoren för människor och natur,
- Sortera och gruppera vanligt förekommande växter och djur som finns i vår natur.
- Erbjudas vistelse utomhus i under olika årstider.

I läroplanens centrala innehållet för årskurs 1–3 står det bland annat att följande ska behandlas i ämnet naturorienterande ämnen gällande Året runt i naturen;

- Årstidsväxlingar, djur och växters livscyklar och hur de anpassar sig till olika årstider och miljöer.
- Gruppering av djur, växter och svampar i närmiljön.
- Näringskedjor och ekosystem.

Centralt innehåll i årskurs 4–6 ska bland annat behandla följande i biologi gällande natur och miljö;

⁴ Hämtat från Friluftsförbundet sida, <https://www.friluftsförbundet.se/detta-gor-vi/forskolor-och-skolor/pedagogiken/vad-sager-forskningen-om-undervisning-utomhus/>

- Evolutionsteorins förklaring av livets utveckling, hur organismer anpassar sig till miljön och biologisk mångfald.
- Kretslopp i din närmiljö och olika näringskedjor. Samspelet mellan olika växter, svampar och djur samt hur miljön påverkar dem.
- Fotosyntesen
- Artbestämning och hur vi grupperar identifierar vanligt förekommande arter. Namnge de vanligaste arterna inom djur och växtlivet.
- Hur vi människor använder naturen som resurs på olika sätt och ansvaret vi har för den.

För årskurs 7 – 9 gäller samma som för 4 – 6, men med en fördjupning och mer globala och lokala vinklingar. Man skall även känna till några genetiska metoder, riskerna med dem och etiska frågor kopplade till det.

I det centrala innehållet för Idrott och hälsa finns det en rubrik som heter friluftsliv och utevistelse, den gäller för hela grundskolan. I den står det tydligt att eleverna ska få möjlighet att;

- Orientera sig i närmiljön och okända miljöer med karta och kompass
- Genomföra vistelser och lekar i naturen
- Planera och genomföra friluftaktiviteter
- Se och lära sig om årstidsskiftningar i natur och miljö.
- Rättigheter och skyldigheter enligt allemansrätten.

En del av kommunens skolgårdar saknar nästan helt grönska runt gården. Det finns ofta en gräsplan att spela fotboll på, kanske finns det några häckar, buskar eller enstaka trä. I ett sådant läge är det inte lätt att leva upp till läroplanens kunskapskriterier gällande till exempel artbestämning. Alla skolor har inte heller tillgång till en egen skolskog eller någon annan typ av naturområde i närheten av skolan. Även det försvårar möjligheten att nå flera av läroplanens kunskapsmål.

Naturskola har funnits i många år på Hunneberg, som har erbjudit skolor möjlighet att få del av specialiserade naturpedagoger, anpassade undervisningsmiljöer och material. Naturskolans verksamhet upphörde 2023.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Utveckla undervisning om allemansrätten i förskola, grundskola och SFI.
- Utveckla utomhuspedagogik i förskola och grundskola.
- Inventera resurser för utomhuspedagogik och erbjuda alla skolor och förskolor tillgång till skolskogar, uteklassrum eller liknande.
- Utredda möjligheterna att åter öppna naturskola.

Kommunala friluftslivsaktiviteter

Ett effektivt sätt att sprida kunskap om friluftslivets möjligheter och locka uppmuntra människor att ta steget ut är att anordna olika typer av aktiviteter och evenemang. Detta sker sedan tidigare i viss utsträckning.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Erbjud mer friluftaktiviteter inom ramen för kommunens verksamheter, bland annat fritidsgårdar, ferieaktiviteter och socialomsorg.
- Samverka med föreningslivet kring ett årligt utåtriktat friluftsevenemang.
- Samverka med andra aktörer kring aktiviteter för äldre.
- Utred möjligheten till inköp av mobil sopsorteringsstation att erbjudas föreningar som arrangerar evenemang och aktiviteter.

Övriga friluftsanläggningar och insatser

Figur 4. Karta över vissa friluftsanläggningar i kommunen:

1. Granan, Kroppefjäll
2. Mollbergsskogen, Brålanda
3. Skidstugan Dolbobergen
4. Bergagården, Hunneberg
5. Brätte Ridskola
6. Bergahästen, Vargön
7. Discgolfbana i Skräcklan
8. Discgolfbana på Restad Gård

Ridning

Det finns ett flertal hästgårdar i kommunen och två ridskolor. Det finns ridvägar på vissa platser, men det finns också ställen där det saknas och där det finns olösta konflikter mellan ridning och andra trafikslag.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Samla representanter från ridskolorna för att ta fram förslag på strukturer för ridvägar med mera.

Orientering

Orientering är en utbredd och populär aktivitet som fungerar väl ihop med många andra typer av friluftaktiviteter. Orientering medför små ingrepp i naturen. Det finns aktiva orienteringsföreningar med hemvist på Kroppefjäll, Dalbobergen och Hunneberg. Föreningarna genomför även aktiviteter på andra platser.

Löpning och terränglöpning

Löpning i olika former är en utbredd och populär aktivitet som fungerar väl ihop med många andra typer av friluftaktiviteter. Leder, spår och promenadstigar utgör viktiga förutsättningar för denna typ av aktivitet. Det finns flera aktiva orienterings- och träningsföreningar som arrangerar olika löparaktiviteter i grupp. Det finns också privata initiativ med träningsgrupper som organiserar sig via främst sociala medier.

Skidåkning

Skidåkning utövas av många och är en av de mest populära aktiviteterna vintertid. Även om skidåkandet inte behöver vara organiserat har spårningen en avgörande betydelse. Spårning görs i hög utsträckning av orienteringsföreningarna verksamma på Kroppefjäll, Dalbobergen och Hunneberg. På dessa platser finns även elljusspår.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Utred möjligheten att bygga ut elljusspåret på Hunneberg med ett konstsnöspår som en gemensam satsning mellan Vänersborg och Grästorps kommun.

Mountainbike

Det finns ett stort intresse för att uppleva naturen med cykel som färdmedel. På Hunneberg har tidigare skidbacken gjorts om till mountainbikeanläggning och det finns tre uppmärkta cykelleder. Det finns även fyra uppmärkta mountainbikespår vid Dalbobergen och Vänersborgs skidklubb. För att minska risken för olyckor är det bra att hålla isär mountainbikespår från andra typer av spår och ordna tydlig skyltning.

Discgolf

Discgolf är en utomhusaktivitet som vuxit de senaste åren. Det finns en förening i Vänersborg och Trollhättan som är intresserad av att anordna fler banor, gärna i naturområde. I Vänersborg finns det en 18-hålsbana på Restad Gård. Discgolf kan bedrivas i anslutning till andra typer av spår, men banan behöver utformas på ett sätt så att konflikter inte uppstår.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- Ta fram förslag på plats för discgolfbana ihop med utövare (se utvecklingsförslag för Dalbobergen).

Fiske och jakt

Fiske och jakt engagerar många kommuninvånare och det finns viktiga resurser.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

- För fritidsfiske, se utvecklingsförslag kring båtliv.

Fågel- och utsiktstorn

Fågeltorn finns vid Vänersborgsviken i södra änden av Dalbobergen samt på Sjövallen, vid Dättern samt på näset vid Frugården och Hullsjön. Fågeltornen fyller en viktig funktion för de som är intresserade av fågelskådning men fungerar även som utsiktsplatser för en bredare allmänhet.

UTVECKLINGSFÖRSLAG:

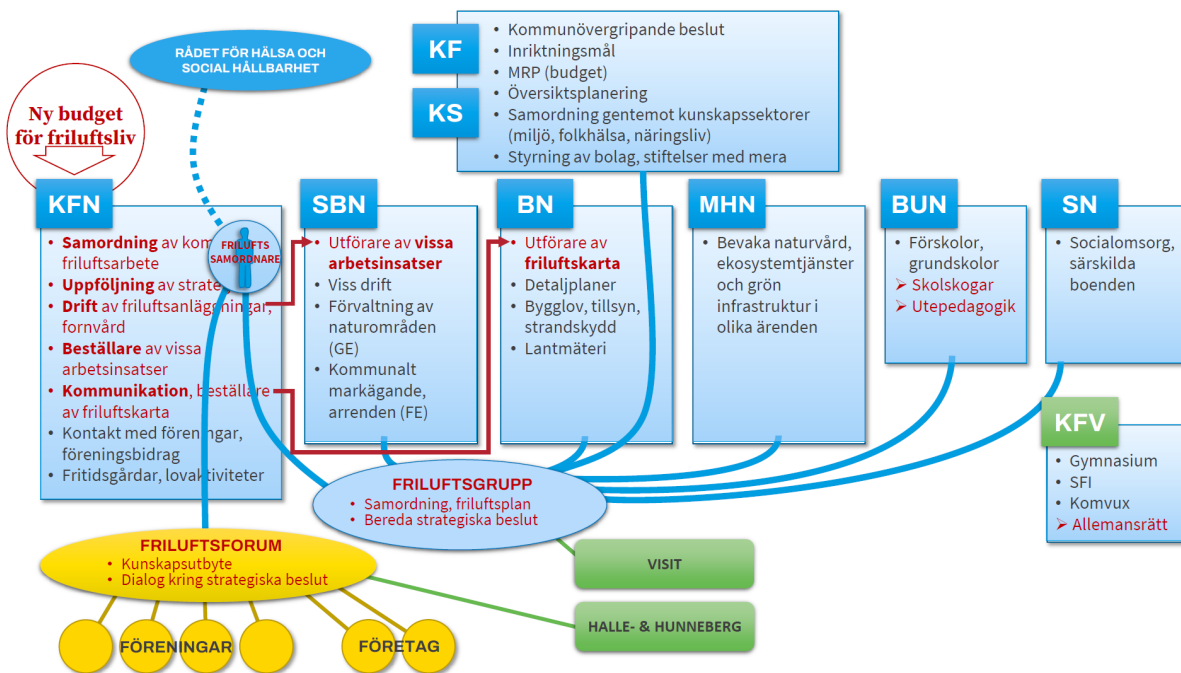
- Tillgodose behov av parkeringsmöjligheter och skyltning vid de fågel- och utsiktstorn som finns inom kommunen.

Promenad, svamplockning med mera

De mest lättillgängliga och mest utbredda typerna av friluftaktiviteter kräver ingen eller lite särskild utrustning, organisering eller speciella anläggningar. Hit hör sådant som att promenera, sitta ner och fika, plocka svamp och bär. Förutsättningarna för dessa typer av friluftaktiviteter gynnas av att det finns bostadsnära naturområden, röjda stigar, sittbänkar och grillplatser. Skyltning och information av olika slag kan också bidra.

Förslag till organisering av kommunens friluftsbete

I detta avsnitt presenteras förslag på hur kommunens arbete med friluftsbete kan organiseras. Figur 4 redovisar förslaget i en överskådlig illustration.

Figur 5. Överskådlig illustration av förslaget till framtida organisation och ansvarsfördelning kring friluftsbete. Rödmarkerad text syftar till sådant som är nytt eller där nya satsningar kan behövas för att genomföra strategin.

Styrande dokument

Friluftsbete

Kommunens *Friluftsbete* pekar ut övergripande syfte och långsiktig inriktning av kommunens friluftsbete, utan att specificera enskilda åtgärder. Strategin ska ha ett

tidsperspektiv på minst tio år framåt. Den ska antas av Kommunfullmäktige och revideras vid behov.

Friluftspan

En *Friluftspan* ska tas fram av friluftgruppen. Friluftspanen ska utifrån friluftstrategin peka ut prioriterade insatsområden för kommunens friluftsbete för en period av minst fem år framåt, med förslag på konkreta åtgärder. Den ska revideras vid behov och ge inspel till nämndernas verksamhetsplaner och kommunens mål- och resursplaner.

Översiktsplan

Vid revidering av översiktsplanen ska friluftstrategin följas upp med syfte att långsiktigt skydda friluftsområden från exploatering som kan skada natur- och rekreationsvärden.

Övriga styrdokument med betydelse för friluftsbetet

Naturvårdsstrategi innehåller riktlinjer för bevarande och utveckling av naturvärden.

Skötseln av kommunal skogsmark sker med stöd av samhällsbyggnadsförvaltningens *Skogsbruksplan* utifrån politiskt antagna styrdokument *Skogspolicy* och *Riktlinjer för kommunens skogshantering*. Skogsbruksplanen ska även anpassas efter friluftstrategin, naturvårdsstrategin och översiktsplanen.

Besöksnärringsstrategi är under framtagande. Där kommer att finnas förslag med koppling till friluftsliv.

Slutligt beslut om ramfördelning av medel till kommunens friluftsbete fattas i och med kommunfullmäktiges årliga beslut om *Mål- och resursplan*. Friluftspanen ska användas som underlag i budgetarbetet.

Politiska ansvarsområden

Kommunfullmäktige

- Fattar kommunövergripande beslut
- Antar övergripande styrdokument (bland annat översiktsplan och friluftstrategi), inriktningsmål och budget

Kommunstyrelsen

- Samordning gentemot strategiska frågor – bland annat näringsliv och folkhälsa
- Uppföljning av friluftstrategin i sin helhet
- Styrning och uppsiktsplikt över stiftelser, bolag, ekonomiska föreningar och samarbetsavtal, av betydelse för friluftsliv

Kultur- och fritidsnämnden

- Samordning av kommunens friluftsbete
- Drift av kommunens friluftsanläggningar
- Kommunikation, beställare av friluftskarta
- Kontakt med föreningar, föreningsbidrag

- Friluftaktiviteter inom ramen för fritidsgårdarnas verksamhet och lovaktiviteter

Samhällsbyggnadsnämnden

- Förvaltning av naturområden
- Kommunalt markägande, arrenden

Byggnadsnämnden

- Utförare av friluftskarta
- Detaljplanering
- Bygglov, tillsyn, strandskydd
- Lantmäteri

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

- Bevaka naturvård, ekosystemtjänster och grön infrastruktur i olika ärenden

Barn- och utbildningsnämnden

- Friluftaktiviteter inom ramen för förskolans och grundskolans verksamheter
- Utbildning i allemansrätt

Socialnämnden

- Friluftaktiviteter för äldre

Rådet för hälsa och social hållbarhet

- Politisk referensgrupp, informationsutbyte och samordning

Förvaltningsorganisationen

Friluftsgrupp

Friluftsgruppen består av tjänstepersoner från berörda förvaltningar, utsedda av förvaltningschefer. Även andra kommunalt ägda verksamheter med stark koppling till friluftsliv ska ingå i gruppen, till exempel Visit Trollhättan Vänersborg och Halle och Hunneberg AB. Gruppen bör sammankallas regelbundet, uppskattningsvis 6-8 gånger per år.

Uppgifter:

- Uppföljning av friluftsstrategin
- Framtagande av friluftspan
- Förvaltningsövergripande beredning av ärenden kopplade till friluftsliv
- Kvalitetssäkra att stiftelser, bolag, ekonomiska föreningar och verksamheter verkar och strävar efter att uppfylla friluftsstrategin.

Friluftssamordnare

Friluftssamordnaren utses av förvaltningschef på kultur- och fritid

Uppgifter:

- Leda, samordna, utveckla och utvärdera kommunens friluftsbete på tjänstemannanivå
- Sammankallande i friluftsgrupp och friluftsförum
- Samordning av friluftsbete till Kultur- och fritidsnämnden och till Rådet för social hållbarhet samt initiera ärenden och frågeställningar till berörda stiftelser, bolag, ekonomiska föreningar.
- Kontaktperson för friluftsbete inom kommunen och externt

Friluftsförum

Alla organisationer med stark koppling till friluftsliv i Vänersborg bör erbjudas möjlighet att vara representerade. Förbundet bör genomföras 1-2 gånger per år. Därmed kan sändlistan fungera som informationskanal vid behov för att kommunicera viktiga händelser med mera.

Detta kommunövergripande friluftsförum är ett komplement till de forum för dialog som finns lokalt, till exempel Bergsintressenter i samverkan för Halle- och Hunneberg. Vid behov kan fler lokala friluftsförum genomföras.

Uppgift:

- Dialog och samverkan kring friluftsbete

Andra aktörer

Här listas andra aktörer, för att visa vilka roller de kan ha.

Visit Trollhättan Vänersborg

Informera kommuninvånare och besökare om friluftsliv

Halle och Hunneberg AB

Utveckla och driva verksamhet och anläggningar

Kunskapsförbundet Väst

Sprida kunskap om allemansrätt och friluftsliv till elever på gymnasieskola, vuxenutbildning och svenska för invandrare

Föreningar med koppling till friluftsliv

Utveckla och driva verksamhet och anläggningar

Företag med koppling till friluftsliv

Utveckla och driva verksamhet och anläggningar

Genomförande

De föreslagna åtgärderna och organisationsförändringarna innebär ett ökat åtagande för kommunen och krav på utökad budget. Då det är ganska omfattande förändringar föreslås ett stegvis genomförande.

Steg 1, direkt efter antagande:

- Kultur och fritidsnämnden tar hand om samordningsansvar och drift av kommunala friluftsanläggningar (dock ej badplatser, småbåtshamnar, parkering och toaletter). Resurser som tidigare legat hos samhällsbyggnadsnämnden för drift av friluftsanläggningar och kapitalkostnader förs över till kultur- och fritidsnämnden.
- Friluftsgruppen sätts samman och tar fram en första friluftspan
- Friluftssamordnaren ger förslag på förändringar i uppdragsbeskrivningar som behöver implementeras i stiftelser, bolag, ekonomiska föreningar och verksamheter
- Rutinerna för samverkan stärks, bland annat med årligt friluftforum
- Kultur- och fritidsnämnden ansvarar för att ta fram en friluftskarta

Steg 2, efter utvärdering när organisationen satt sig och utrymme finns i budgeten:

- Kultur- och fritidsnämnden får utökade medel för utveckling av friluftsanläggningar
- Kultur- och fritidsnämnden får utökade medel för föreningsstöd till friluftsanläggningar
- Kultur- och fritidsnämnden får medel för kommunikationsinsatser och friluftsevent
- Kultur- och fritidsnämnden tar över ansvaret för drift av badplatser, medel överförs från samhällsbyggnadsnämnden.
- Barn- och utbildningsnämnden får utökade medel för satsningar på skolskogar och utomhuspedagogik

Den största enskilda förändringen blir att inrätta en ny tjänst med en friluftssamordnare på kultur- och fritidsförvaltningen. Vidare kommer kultur- och fritidsförvaltningen att behöva anställa personal för att ta hand om löpande drift av kommunens friluftsanläggningar. Delvis kan driften köpas in som idag från Gatuenheten, men delvis kommer kultur- och fritidsförvaltningen att vilja använda egen personal för att ta hand om vardagliga driftsuppgifter. En stor del av utvecklingsförslagen kan genomföras inom befintlig ram.

Handläggare:

Pål Castell
pal.castell@vanersborg.se
0521-721091

Dnr: KS 2022/64
2022-11-03

Sammanställning – Referensgruppträff friluftstrategi

Tisdag 18 okt 2022, kl 18-20, Skidstugan Dalbobergen

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	2
Kommentar till sammanställningen	2
Resultat från grupparbeten	3
Resurser	3
Brister och utmaningar	5
Aktörer, roller och samverkansforum	7
Åtgärdsförslag	9
Deltagare och tillvägagångssätt	11
Deltagare	11
Upplägg	13
De fyra temana	13

Inledning

Bakgrund

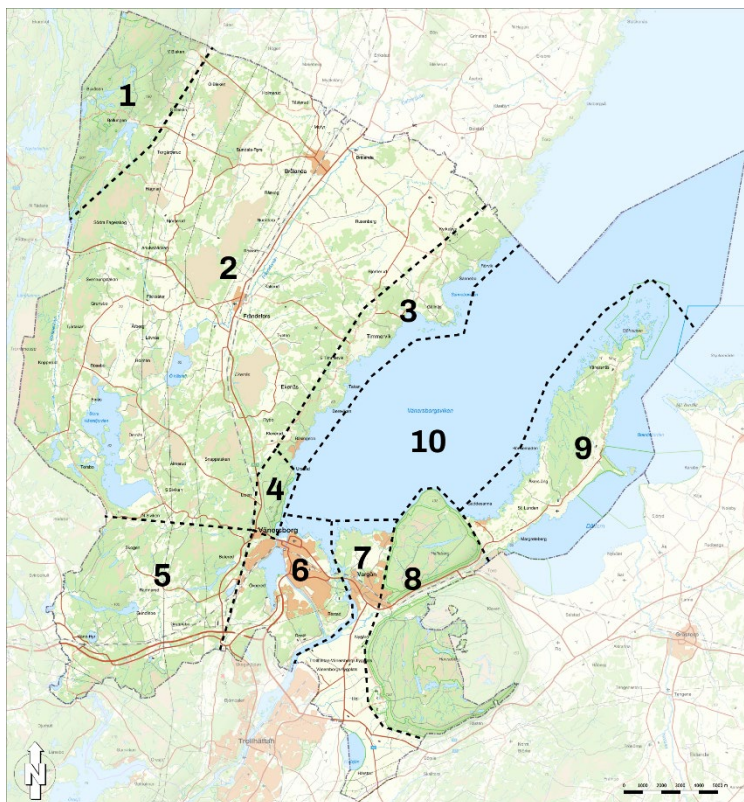
Vänersborgs kommun arbetar med att ta fram en friluftsstrategi, med stöd av Naturvårdsverket (LONA). Som ett led i arbetet bjöds en referensgrupp in till en inledande workshop. Deltagarlista och upplägg redovisas längre fram i dokumentet. Huvudsyftet med träffen var att bidra till att sammanställa en vild av kommunens resurser, utmaningar och möjligheter när det gäller att utveckla förutsättningar för friluftsliv.

Kommentar till sammanställningen

Materialet från de åtta borden har nedan omarbetats och sammanställts under fyra huvudrubriker. Även om rubrikerna motsvarar de fyra olika teman som grupperna jobbade med har en omsortering gjorts där alla bordens tankar som rör till exempel resurser tagits upp under den rubriken. Omformuleringar har gjorts för att föra samman liknande punkter.

I punktlistorna och i kartorna har resultatet från prioriteringsövningen lagts in som ett antal gröna prickar inom hakparantes. Antalet motsvarar sammanlagda antalet prioriteringsmarkörer som placerades ut på respektive punkt.

Kartan nedan visar ordningen på delområden i de skriftliga redovisningarna:

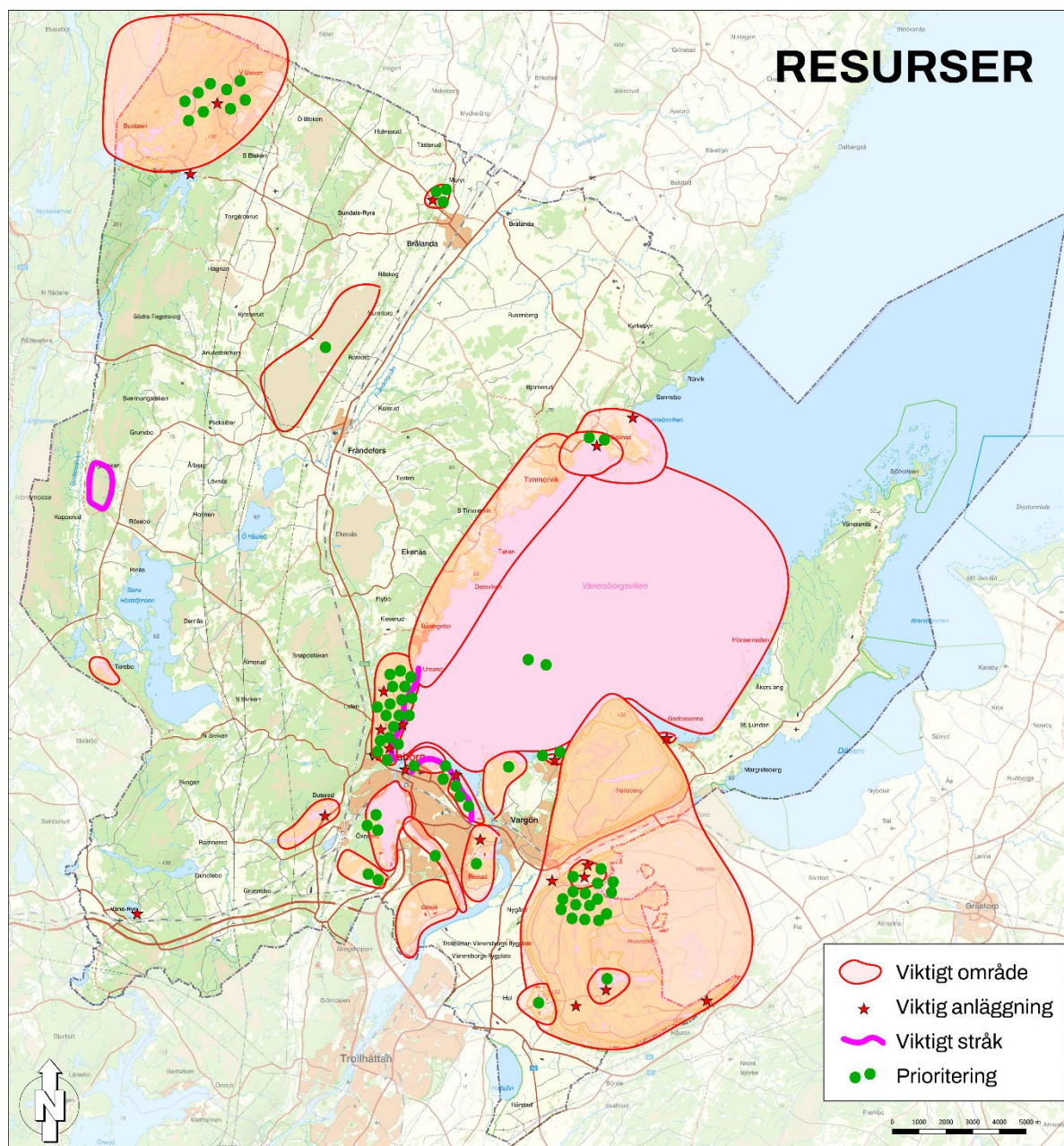

- 1 – Kroppefjäll
- 2 – Södra Dalsland förutom Kroppefjäll och kustområdet
- 3 – Dalslandskusten norr om Ursand
- 4 – Dalbobergen och Ursand
- 5 – Väne Ryrs församling väster om E45
- 6 – Vänersborg tätortsområde
- 7 – Vargöns tätortsområde och Västra Tunhem
- 8 – Halle- och Hunneberg
- 9 – Vänersnäs
- 10 – Väneren

Fördelningen av tankar och synpunkter speglar naturligtvis sammansättningen av gruppen. Det innebär att vissa aspekter eller geografiska områden fått stor uppmärksamhet medan andra kan ha hamnat oförtjänt i skymundan. Bland annat är Vänersnäs en del av kommunen som inte lyfts fram i hög utsträckning trots att områdets potential för friluftsliv är tydligt utpekad i översiktsplanen. Det bör även påpekas att flera viktiga aktörer inte deltog. Materialet ska därför inte ses som en heltäckande sammanställning av kommunens friluftsförhållanden.

Resultat från grupparbeten

Resurser

Platser och anläggningar

1 – Kroppefjäll

- Kroppefjäll (friluftsgudstjänster, mtb, terränglöpning, skidträning, tävlingar, aktiva gamla, mulle, utflykt mm, SK Granan) [●●●●●]

2 – Södra Dalsland förutom Kroppefjäll och kustområdet

- Sundals-Ryr (vandrigsleder)
- Elljusspår Brålanda (SK Granan)
- Brålanda (skidspår, skolskog)
- Frändefors utegym
- Hästefjordarna (båt, paddling, fiske)
- Lillesjön väster om Stora Hästefjorden (bad)

Bilaga 1 - Referensgruppträff 2022

3 – Dalslandskusten norr om Ursand

- Sikhall (bad, camping, båt, fiske) [●]
- Cykelleder mellan Dalbobergen och Sikhall [●]
- Vänerkusten (vid Ursand mm) [●●●●●●●●]

4 – Dalbobergen och Ursand

- Dalbobergen (Orientering, skidor, mtb-spår, löparspår, vandring, utegym, grillplats, elljusspår, Vbg SK, Vbg Scoutkår, [●])
- Dalbostigen [●●●]
- Bastungen/Friluftsfrämjandet
- Ursand(mtb-spår, bad)
- Vänersborgs brukshundsklubb
- Kullen ovanför Skogshyddan (fågeltorn)

5 – Väne Ryrs församling väster om E45

- Ryrsjön (bad)

6 – Vänersborg tätortsområde

- Strandpromenaden längs Skräcklan och Holmängen (Promenad, löpning, cykling, utegym) [●●●●]
- Hälsans stig i Vänersborg
- Ridskolan i Brätte (uteridning, utbildning, träning, unga som gamla)
- Södra Onsjö - tätortsnära strövområde
- Onsjö Golfklubb
- Sanden (kajak, segling)
- Lillåstugan (tätortsnära skog) [●]
- Vassbotten [●●●●]
- Gropbron-Brinkebergskulles sluss (promenadstråk)
- Brinkebergskulles sluss, speciellt som besöksmål

7 – Vargöns tätortsområde och Västra Tunhem

- Nordkroken (bad) [●●]
- Viksängen [●]

8 – Halle- och Hunneberg

- Halle- och Hunneberg (OK Skogsvargarna, Sveaskog, Naturskyddsföreningen/ Grinnsjötorp, Stiftelsen Bergagården, Hunneberg Sport och Motion, Hembygdsförening, leder, geopark, ekopark, vandring, bad, cykel, orientering, skidor, fiske, scouting, vindskydd/sova över) [●●●●●●●●]
- Hallsjön Halleberg (fiske, promenad runt)
- Hunnebergs scoutgård Högsäter
- Hunneberg bike- och aktivitetspark (Gamla slalombacken)

9 – Vänersnäs

- Gaddesanna (bad)

10 – Vänern

- Vänern (båtliv, fiske)

Platser med potential (underutnyttjade resurser)

- Dalslandskusten som helhet

Bilaga 1 - Referensgruppträff 2022

- Vänersborgsviken
- Hästefjordarna
- Viksängen
- Ske mosse

Organisatoriska resurser

Se nedan under rubriken Aktörer, roller och samverkansforum

Brister och utmaningar

Platser och anläggningar

1 – Kroppefjäll

- Dålig information och marknadsföring om lederna vid Granan, Kroppefjäll. Området behöver synliggöras och profilera sig. Sundals-ryrs byalag har mycket information men det behöver spridas. [●●]

2 – Södra Dalsland förutom Kroppefjäll och kustområdet

- Toalett på SK Granan för besökare som inte har nyckel in [●●●]
- Elljusspåret i Brålanda som SK Granan har, vill man ha en större ansvar från kommunens håll, då allmänheten använder den mest [●●]

3 – Dalslandskusten norr om Ursand

- Sikhalls badplats växer igen, saknas underhåll och skötsel

4 – Dalbobergen och Ursand

- Brist på toaletter/sanitära funktioner där det samlas många för friluftslivet. Framförallt framkom att det saknas vid Dalbobergen.
- Dåligt dränerat på elljusspåret vid skidstugan, svårt att få till bra skidspår på vintern när det blir för blött.
-

5 – Väne Rys församling väster om E45

6 – Vänersborg tätortsområde

- Kommunens utbyggnadsplaner kan vara ett hot mot ridskolans verksamhet i Brätte [●]
- Det är svårt att passera förbi Jutatorpet, vilket innebär en barriär för möjligheten att gå längs stranden på östra Huvudnäsön.

7 – Vargöns tätortsområde och Västra Tunhem

- Nordkroken behöver rustas upp och fixas till [●●●●]

8 – Halle- och Hunneberg

- Utveckla spår och leder ännu mer på Hunne- och halleberg med märkning/skyltning och komplettera med historisk information. [●●]

9 – Vänersnäs

10 – Vänern

- Utnyttja vattnet och närliggande platser. Idag utnyttjas inte möjligheterna med närhet till vattnet som är en stor resurs. Saknas karta för naturhamnar och mer unika/undångömda ställen att komma till med båt. Mer bryggor/småbåtshamnar närmre hamngatan för att turister ska kunna stanna till i Vänersborg. [●●●]

Bilaga 1 - Referensgruppträff 2022

- Saknas möjlighet för många att kunna ta sig ut på vattnet.

Organisatoriska brister och utmaningar

- Saknas en långsiktig plan för kommunens organisation rörande friluftslivet.
- Saknas en tydlig motpart att vända sig till (alltså en person med samordningsansvar inom kommunen).
- Saknas karta/app med samlad information om Vänersborgs kommuns friluftsliv.
- Flera föreningar upplever brist på dialog och framförallt lyfter de att de inte får några tydliga svar från Fastighet kring deras behov ifråga om arrendeavtal, fastigheter och underhåll. Korta avtal gör att några känner sig osäkra på om de får vara kvar. Detta hämmar föreningarnas utvecklingsmöjligheter. Brist på underhåll och utveckling av markområden/fastigheter påverkar också föreningarnas attraktivitet negativt.

[●●●●●●●●●●●●●●●●]

- Brist på dialog kring utbyggnadsplaner [●●●●]
- Det behövs ett förebyggande underhåll av fastigheterna.
- Kommunen tar föreningar för givet och har en stor brist i bemötande
-

Tillgänglighet

- Information om vilka leder som är tillgänglighetsanpassade för rullstol och barnvagn till exempel.
- Brist på bra förbindelser som tex. kollektivtrafik och säkra GC-vägar och vägar som gör det lätt att nå friluftsområden. Bland annat badmöjligheter mm.
- Information som tillgängliggör friluftsområden och aktiviteter.
- Saknas enhetliga skyltar.
- Många skyltar är inaktuella.
- Saknas information om som ansvarar för leden/spåret. [●●●●]
- Dålig mobiltäckning vid friluftslivsområden.
- Brist på information om var man kan kallbada.

Övriga frågor, gäller för flera platser

- Brist på ridleder. Det är en utmaning att samsas hästar, gång och cykel på samma leder. Eventuellt att man kan ha separata ridleder till exempel. Finns också en utmaning att markägare kan säga stopp för hästar på deras marker.
- Belysning för dels ridverksamheten, dels för andra anläggningar. Det är olika förutsättningar för olika föreningar i kommunen gällande anläggningarna. Belysning gör att man kan nyttja anläggningar även kvällstid.
- Bristfälligt underhåll av leder och spår.
- Friluftsliv som är nära stadskärnan som dalbobergen, karlsgrav och Önafors är inte skyddade för exploatering [●●]
- Mer soptunnor, bland annat för hundbajs, på leder/promenadstråk och vid friluftsområden.
- Toalett kan behövas på ställen dit många tar sig.
- Saknar kallbadhus. [●●]
- Kommunen förbiser de mindre samhällena. [●]
- Samverkan mellan föreningar och kommunen har brister.
- Dålig uppföljning av uppsatta mål inom kommunen. [●]

Aktörer, roller och samverkansforum

OBS: Det finns fler föreningar och aktörer utöver nedan nämnda med betydelse för friluftslivet i Vänersborgs kommun.

Ideella föreningar

- Civilförsvarsförbundet
- CK Wänerhof (landsvägscyklning, MTB i Dalbobergen)
- OK Skogsvargarna (Orientering, terränglöpning, skidspår, tipspromenad mm på Hunneberg)
- Friluftsrämjandet (Alla åldrar, långfärdsskridsko, kajak, klättring mm, driver Bastungen i Dalbobergen, "Dojandagen" och andra event, söndagskafé)
- Naturskyddsföreningen (Lillåstugan, Grinnsjötorp, olika aktiviteter mm)
- Hunneberg Sport och Motion (MTB, löpning, utegympa, arrangemang)
- Hunnebergs scoutkår
- Hembygdsföreningar
- Röda Korset (Bra på dialog och integrationsarbete)
- Skidklubben Granan (Driver två anläggningar - Kroppefjäll och Brålanda, Skidor, MTB, terränglöpning, vandring mm)
- Vänersborgs Rytthärförening (Ridskolan i Brätte)
- Vänersborgs Scoutkår (Scouting, scoutstugan i Dalbobergen, samverkan med skolor, hundklubb)
- Vänersborgs segelsällskap
- Vänersborgs skidklubb (Skidor, orientering, driver skidstugan i Dalbobergen, samarbetar med skolor, ordnar "stadsorientering", Ursandsstafetten mm)

Föreningarnas roller

- Flera föreningar samarbetar med civilsamhället i nödsituationer och dessa möjligheter kanske kan utvecklas.
- Många föreningar stärker individers förmågor och gör dem till bättre samhällsmedborgare och därför behövs det en bredd av föreningar och att medlemmar kan vara med utan krav på tävling.
- Många föreningar försöker bredda sitt utbud i syfte att nå olika målgrupper. Många tänker också att man ska kunna utöva föreningens aktiviteter på sin nivå och utifrån sina förutsättningar. Detta ökar invånarnas tillgänglighet och möjligheter att ta aktiv del av friluftsliv vilket är bra utifrån ett folkhälsoperspektiv.
- Föreningarna använder naturområden och anläggningar och bidrar med drift och skötsel.

Kommunens roller

- Bidrag till föreningar
- Drift och skötsel av kommunens anläggningar, bl.a. leder, vindskydd, grillplatser mm
- Skogsförvaltning
- Instifta reservat
- Kommunala badplatser
- Toaletter på flera ställen (Sikhall, Skräcklan, Nordkroken, Gaddesanna)
- Skolor och förskolor, som kan ha friluftsinriktad verksamhet.
- Folkhälsoarbete
- Kanalisera invånarnas önskemål genom politiska systemet
- Prioritering av resurser

Bilaga 1 - Referensgruppträff 2022

- Värna allmänna intressen
- Besluta om långsiktiga strategier och mål

Fastighetsägare

- Kommunen (Bl.a. Dalbobergen)
- Sveaskog (Halle- och Hunneberg)
- Privata markägare

Övriga

- Stiftelsen Bergagården (Bergagården, naturskola, leder, skyltning, projektsamordning med mera).
- Kungajaktsmuseet (Turistinformation, naturkunskap, ägt av Vänersborgs kommun).
- Visit Trollhättan och Vänersborg (Marknadsföring, besöksnäringssperspektiv)
- Leader framtidsbygder Dalsland Årjäng Munkedal (möjlighet att söka projektmedel)
- Länsstyrelsen
- Västtrafik (kollektivtrafik)

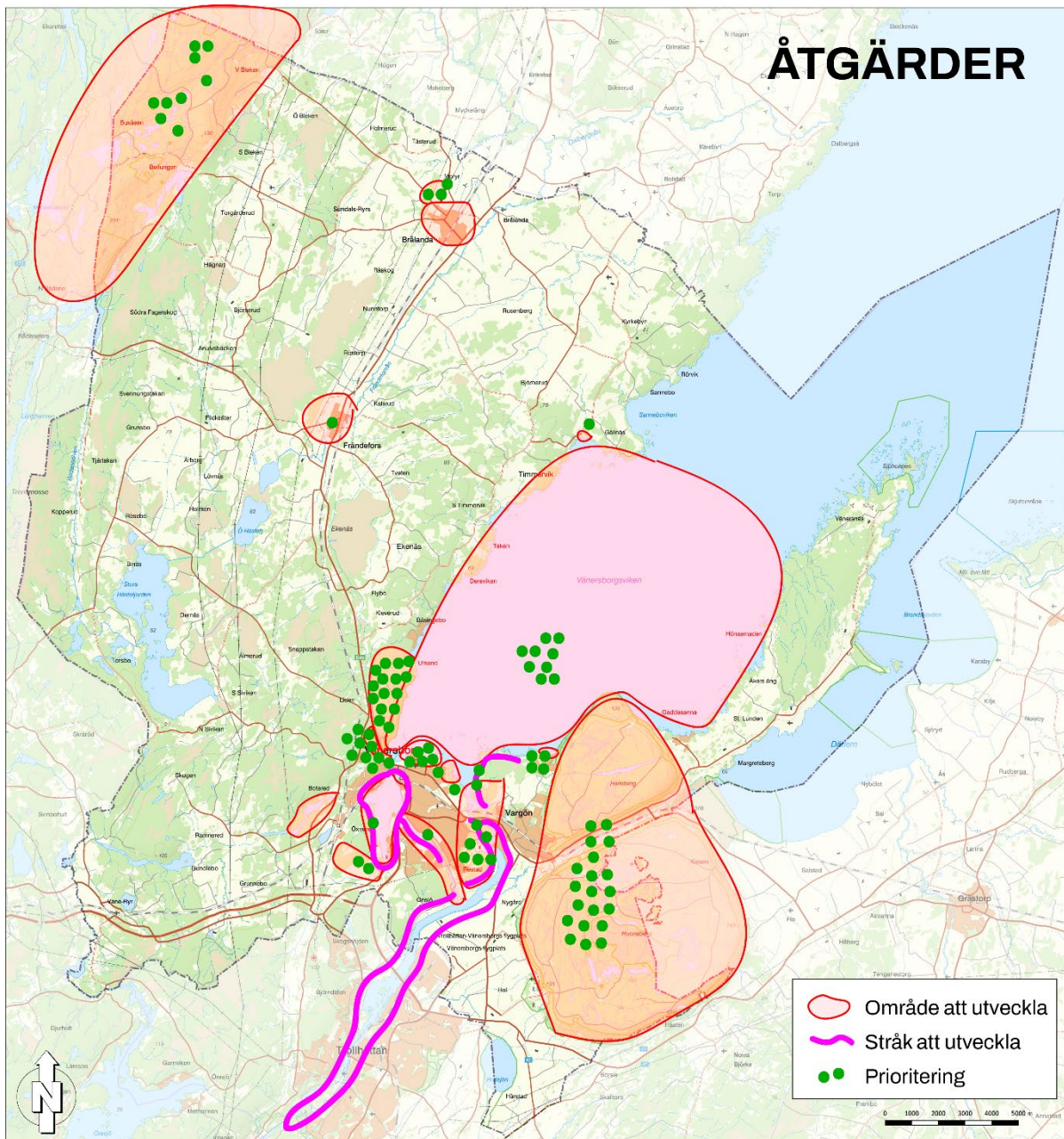
Allmänhet

- Turister
- Kommuninvånare

Samverkansforum

- Föreningar samverkar ofta med andra föreningar kopplat till geografiska områden och/eller verksamhet/tävlingar.
- Forum för alla aktörer på Halle- och Hunneberg.
- BIS – Bergintresserade i samverkan

Åtgärdsförslag

Övergripande strategier

- Utnyttja hela kommunen. Ta mer till vara på underutnyttjade resurser, till exempel Dalslandskusten och Kroppefjäll. [●●●●●]
- Öka gärna tillgängligheten, men var varsam så att känslan av "orörd" natur och naturupplevelsen inte förstörs.
- Behåll den "orörda" naturen, men stärk med småstigar.
- Utveckla möjligheterna till bostadsnära friluftsliv. [●]
- Samarbeta med, få tips och inspireras av grannkommuner.
- Informera om nya friluftslivsområden som tex Skogaryd eller Hästefjorden och utveckla för ett mer aktivt friluftsliv i området.
- Samarbeta med andra kommuner och knyta ihop GC-vägar och andra stråk som tillhör friluftslivet och tillgängligheten till områden.

Bilaga 1 - Referensgruppträff 2022

Åtgärder på platser och anläggningar

1 – Kroppefjäll

- Granan, stärk och sprid information och utveckla området.

2 – Södra Dalsland förutom Kroppefjäll och kustområdet

- Elljusspåret i Brålanda bör ligga på kommunens ansvar. [●]
- Skapa en slinga för promenader/motionsturer i Frändefors. Har tidigare funnits ett elljusspår. [●]

3 – Dalslandskusten norr om Ursand

- Utveckla friluftsområde från Dalbobergen upp till Sikhall.
- Förbättra badplatsen i Sikhall

4 – Dalbobergen och Ursand

- Utbyggnadsplanerna vid Dalbobergen bör avbrytas [●●]
- Utveckla Dalbobergen som friluftsområde och koppla till kuststräckan upp till Sikhall.
- Utegym Skidstugan [●●●]
- Bevara Grönvik till fritt friluftsliv
- MTB-äventyrsbana vid gamla kraftledningsgatan, Ursand. [●●●]
- Snöröjning. [●]

5 – Väne Ryrs församling väster om E45

- Utveckla möjligheterna vid Boteredssjön som badsjö, skridskosjö och med dykarberget.

6 – Vänersborg tätortsområde

- Kallbadhus vid Skräcklan. [●●]
- Värna ridskolan i Brätte när Skaven byggs ut. Bland annat viktigt med ridvägar. [●●●]
- Stråken kring Lillån och Önafors bör kopplas till Restad gård
- Se över stigstrukturen vid Lillån. [●]
- Gör naturreservat av Lillåområdet.
- Västra sidan av Karls grav behöver förbättras genom röjning och breddning. [●]
- Södra Onsjö bör bevaras som naturområde.
- 3-milsslänga runt älven, slussarna ner till Trollhättan.
- Båtuthyrning i centrala Vänersborg för turister och vänersborgare. [●]
- Ordna med dansplatser och grillplatser i naturområden nära nybyggnadsområden, som till exempel Holmängen och Skaven. Det blir hårt tryck på dessa naturområden så det krävs strategisk planering och utveckling och ordning och reda.
- Utveckla Brinkebergskulle, slussområdet, som är ganska unikt för oss och kan locka turister.
- Slinga runt Vassbotten. [●]

7 – Vargöns tätortsområde och Västra Tunhem

- Vandringsväg längs Viksängen bör iordningsställas.

8 – Halle- och Hunneberg

- Utveckla leder och cykling vid Halle- och Hunneberg. [●●]
- Naturum vid Halle- och Hunneberg.
- Utegym vid Bergagården. [●]

9 – Vänersnäs

Bilaga 1 - Referensgruppträff 2022

10 – Väner

- Bryggor vid Holmängen. [●]

Övriga informationsåtgärder

- Friluftskarta för kommunen. Lätt att söka information om friluftsområden, leder, badplatser, motionsanläggningar, vindskydd, utegym, lekplatser, kulturhistoriska platser mm. Även hur man tar sig dit kollektivt och med andra färdmedel. Behov av såväl digital som upptryckt karta [●●●●●●●●●●]
- Karta för båtliv. Var man kan lägga i båt, lägga till, toalett, tältplatser mm. [●●]
- Koppla samman befintliga stråk. Enhetlig märkning. Informationsskyltar och vägvisare. [●●●]
- Skylta tydligt vem som ansvarar för anläggningar, leder och spår. [●●●●]
- Koppling mellan friluftspatser och Västtrafiks to-go-app.
- Informera om bristfällig mobiltäckning i friluftsområden.

Organisatoriska åtgärder

- Förbättrad dialog med föreningar inför planeringsprojekt (t.ex. kring Brätte) [●●●●]
- Förbättrad skötselsamverkan när det gäller spår och leder. [●]
- Bra om det fanns en tydlig plan för friluftsinfrastruktur - spår och leder mm. [●●]
- Vi behöver hitta samverkansformer mellan kommunen och föreningarna där frågor om exempelvis anläggningar och markområden kan diskuteras regelbundet.
- Det behövs en samlad information om föreningar, de fastigheter/markområden som lånas/arrenderas samt tillhörande avtal och föreningsbidrag.
- Kontakten föreningar-kommun kan förbättras - ökad tillgänglighet.
- Bättre ordning på föreningsregistret
- Det behövs ett helhetsgrepp på föreningsbidragen ur ett rättviseperspektiv.
- Utse årets ungdomsledare och inte bara inom Idrottsvärlden.
- Inför likabehandling för föreningar oavsett om vilket riksförbund man tillhör.
- Kommunen borde ta över mer skötsel från föreningar, bland annat vandringsleder, MTB- och löpspår på Halle- och Hunneberg. [●]
- Inrätta ett naturvårdsråd. [●]

Övriga åtgärdsförslag

- Ordna konstsnöspår (ej specificerat var). [●]

Deltagare och tillvägagångssätt

Deltagare

Kommunpolitiker:

Benny Augustsson, ordförande kommunstyrelsen

Mats Andersson, kommunstyrelsen, Rådet för hälsa och social hållbarhet

Henrik Josten, Rådet för hälsa och social hållbarhet mm

Hans-Peter Norén, kultur- och fritidsnämnden

Kristina Edvinsson, kultur- och fritidsnämnden

Magnus Ekstrand, byggnadsnämnden

Ann-Mari Jonasson, miljö- och hälsoskyddsnämnden

Tor Wendel, samhällsbyggnadsnämnden

Bilaga 1 - Referensgruppträff 2022

Kommunala tjänstepersoner:

Pål Castell, strategisk planerare, kommunstyrelseförvaltningen,
Hamdi Alsayed, planhandläggare, miljö- och byggnadsförvaltningen
Sanna Fransson, mark- och exploateringsingenjör, samhällsbyggnadsförvaltningen
Magnus Olofsson, föreningskonsulent, kultur- och fritidsförvaltningen
Fredrik Andersson, fritidspedagog, kultur- och fritidsförvaltningen
Per-Ola Rasmussen, utredare, kommunstyrelseförvaltningen
Lisa Rex, kommunekolog, miljö- och byggnadsförvaltningen
Morgan Fast, chef skog och natur, samhällsbyggnadsförvaltningen
Anne Ekstedt, folkhälsosamordnare, kommunstyrelseförvaltningen
Ylva Gunnarsdotter, förskolelärare, barn- och utbildningsförvaltningen
Sandra Björkstrand, kommunikatör, kommunstyrelseförvaltningen

Föreningsrepresentanter:

Bo Nilsson, Civilförsvarsförbundet
Morgan Nilsen, CK Wänerhof
Lasse Falkeling, CK Wänerhof
Kerstin Webrell, Friluftsrämjandet
Matti Karhu, Friluftsrämjandet
Eva-Lis Larsson, Friluftsrämjandet
Ann-Marie Havdahl, Friluftsrämjandet
Johan Lindqvist, Hunneberg Sport- och Motionsklubb
Annalena Levin, Hunnebergs scoutkår
Susanne Björk, Naturskyddsföreningen
Lave Thorell, Naturskyddsföreningen
Gunnar Hall, OK Skogsvargarna
Peter Strömdahl, OK Skogsvargarna
Berith Pettersson, SK Granan
Linus Stenmark, SK Granan
Martin Eriksson, SK Granan
Göran Thorsell, Vänersborgs scoutkår
Peter Lenberg, Vänersborgs scoutkår
Björn Sikström, Vänersborgs scoutkår
Per Söderström, Vänersborgs Segelsällskap
Inger Cederberg, Vänersborgs Skidklubb
Michael Johansson, Vänersborgs Skidklubb
Pia Kronvall, Vänersborgs Ryttarförening
NN, Vänersborgs Ryttarförening

Övriga:

Alvin Arvidsson, Ungdomsrepresentant
Charlotta Bang, Stiftelsen Bergagården
Maria Engström Weber, Visit Trollhättan-Vänersborg
Thomas Lunneryd, markägare
Karin Johansson, Sveaskog Förvaltnings AB
Mattias Kjell, Sveaskog Förvaltnings AB

Bilaga 1 - Referensgruppträff 2022

Inbjudna som inte kunde delta:

Dalslands hästsportklubb

OK Roto

Onsjö Golfklubb

Sportfiskarna Trollhättan/Vänersborg

Vänersborgs Roddklubb

Visit Trollhättan och Vänersborg

Länsstyrelsen Västra Götaland

Ett antal privata markägare och arrendatorer av kommunal mark och jaktmark

Upplägg

Program för träffen:

17:30 Fika och mottagning

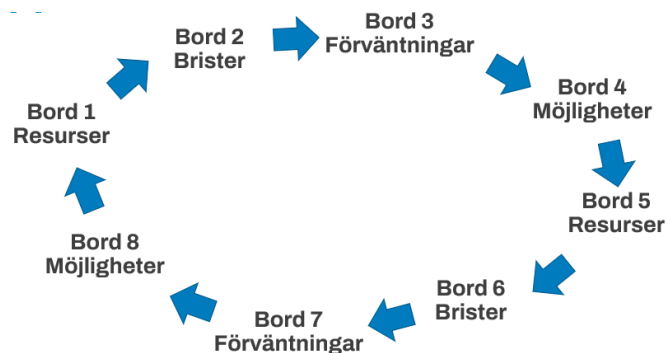
18:00 Presentation och introduktion, inledning av Benny och Mats

18:20 Grupparbete, 4 pass à 20 min

19:40 Redovisning av grupparbete

19:55 Avslutning

Deltagarna delades in i 8 grupper. Under grupparbetet flyttade grupperna runt så att varje grupp fick ägna ett pass åt var och en av fyra teman som beskrivs nedan. En eller två från arbetsgruppen stannade kvar och förde anteckningar vid varje bord. Det fanns alltså två bord för varje tema (se bild nedan).

Varje pass varade ungefär tjugo minuter, uppdelade på dessa moment:

1. Vad har sagts sedan tidigare (arbetsgruppsrepresentanten som sitter kvar vid bordet sammanfattar vad tidigare grupper kommit fram till, gäller ej första passet)
2. Gruppen vidareutvecklar och lägger till saker
3. Sista minuterna ägnas åt att alla gruppdeltagare markerar de viktigaste sakerna med två röda färgpluppar

Anteckningar gjordes på kartor eller tomma pappersark i A1-format, oftast med postit-lappar.

De fyra temana

Resurser för friluftsliv

Vilka är de viktigaste resurserna i Vänersborgs kommun som bidrar till ett rikt friluftsliv?

Bilaga 1 - Referensgruppsträff 2022

Markera i kartan:

- Viktiga friluftsområden
- Viktiga anläggningar

Notera även:

- Vilka huvudsakliga aktiviteter erbjuds?
- Vilka grupper använder platsen/anläggningen?
- Viktiga aktörer (t.ex. föreningar, markägare) knutna till platserna
- Finns det aktörer som är viktiga för friluftslivet utöver de kopplade till särskilda platser?
- På vilka sätt bidrar de?

Brister/utmaningar

Vad fungerar dåligt idag när det gäller friluftsliv i Vänersborgs kommun?

Markera i kartan:

- Platser där något behöver utvecklas
- Platser där något saknas

Notera även:

- Vad behöver utvecklas eller saknas?
- Vad är problemet idag?
- För vem är det ett problem?
- Finns det brister eller utmaningar utöver de kopplade till särskilda platser?

Förväntningar och samverkan

Vad finns för förväntningar på kommunen och andra aktörer när det gäller friluftsliv?

Hur kan vi samverka bättre mellan föreningar, kommunen och andra aktörer?

Rita upp en karta över aktörer:

- Namn på aktören
- Vad har denna aktör för roll när det gäller friluftsliv idag?
- Vad finns det för förväntningar på roll i framtiden?

Notera även:

- Vilka forum för samverkan finns idag?
- Vilka forum borde finnas, vilka borde ingå och hur ofta?

Möjligheter

Vad kan vi stärka eller utveckla för friluftslivet i Vänersborg kommun?

Markera i kartan:

- Platser som är strategiska att satsa på

Notera även:

- Vilka åtgärder skulle få stor effekt för att utveckla friluftslivet?
- På vilket sätt skulle det förbättra?
- För vem skulle det förbättra?
- Vem eller vilka kan bidra till förändringen?
- Anteckna även åtgärder som inte är kopplade till platser på kartan

Handläggare:

Pål Castell
pal.castell@vanersborg.se
0521-721091

Dnr: KS 2022/64
2023-10-25

Sammanställning – Referensgruppträff friluftsstrategi

Tisdag 24 okt 2023, kl 18-20, Skidstugan Dalbobergen

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Inledning	2
Resultat från grupparbeten	2
Friluftsstrategin.....	2
Samverkansformer	3
Utvecklingsförslag.....	5
Deltagare och tillvägagångssätt	6
Deltagare	6
Upplägg	8

Inledning

Vänersborgs kommun arbetar med att ta fram en friluftsstrategi, med stöd av Naturvårdsverket (LONA). Som ett led i arbetet har två träffar genomförts med en referensgrupp där bland annat föreningslivet har bjudits in. Den första träffen hölls i oktober 2022 och en sammanställning av de resultaten finns. Syftet med denna andra träff var att stämna av förslag som arbetats fram under året inför färdigställande av samrådshandlingar. Deltagarlista och upplägg redovisas längre fram i dokumentet.

Resultat från grupparbeten

Kommentar till sammanställningen: Gruppdiskussioner hölls i tre pass som motsvarar de tre huvudrubrikerna nedan (Friluftsstrategin, Samverkansformer, Utvecklingsförslag). Även om varje pass hade tydliga frågeställningar har i flera fall diskussionen kommit att hamna mer om frågor som ligger inom ett annat pass. I sammanställningen har sortering gjorts för att passa in under rubrikerna.

Friluftsstrategin

Övergripande syfte med kommunens friluftslivsarbete

- Viktigt med tydliga avtal för att ha ordning på vem som tar ansvar för vad.
- Folkhälsan är en av de viktigaste sakerna i friluftslivet. Det står ej med i någon av de 4 punkterna, men den passar ju in i flera av punkterna.
- Tillgängligheten är en förutsättning för rikt friluftsliv. Olika behov på plats men även möjligheterna att ta sig till friluftslivets aktivitet har stor betydelse med transport, belysning mm.
- Kunskapsspridning med skyltar och digitala tjänster är viktigt. Olika grupper har olika behov av information och sättet att nå dem varierar stort. Barnen är viktiga då de är framtiden, men även äldre har stort behov av information och friluftsliv.
- Föreningarnas verksamheter utgör en viktig kraft i samhället där samarbetet med kommunen och mellan föreningarna har stor utvecklingspotential. Genom att satsa på friluftsliv som genererar bättre folkhälsa ger detta snabbt tillbaka skattepengar när människor mår bättre och kan arbeta.
- Skapa mer jämlika förutsättningar för föreningarna.
- Friluftsliv ska vara till för alla, både centralt där det går samt utanför 50-skyltarna.
- Allemansrätten innebär även skyldigheter.

Inriktning

- Kunskap och information ska gälla alla, inte bara kommuninvånare. Därför bör ordet kommuninvånare bytas ut till ett ord som omfattar fler målgrupper.
- Framförallt är målgruppen yngre viktig att fokusera på. Det man lär sig som barn har man med sig hela livet. Lättare att påverka yngre målgrupper.

Bilaga 2 - Referensgruppträff 2023

- Tydliggöra vad friluftsområden är och kopplingen till ÖP:s utpekade områden för friluftsliv/natur. Tydliggöra vilka områden som är utpekade för vilka intressen. T.ex. ridning eller skidor.
- Tydliggöra ansvarsområden för friluftslivet. Vem gör vad?
- Kommunen ska utveckla friluftsområden tillsammans/i samverkan med andra aktörer (företag, föreningar, stiftelser mm). Kommunen äger inte all mark och samverkan måste därför ske med andra aktörer.
- Det måste finnas budget för att betala ut bidrag/anläggningsstöd. Det bör även gå att ansöka om bidrag för friluftsföreningar, inte enbart idrottsföreningar.
- Skapa bättre grundförutsättningar för föreningar att överleva. Ett sätt är att det går att ansöka om bidrag och få stöttning ifrån kommunen på olika sätt.
- När det satsas på nya projekt måste det planeras in för underhåll
- Satsa på stadsnära naturområden. Första steget ut i friluftslivet ska vara enkelt.
- Skylta mer och tydligare så att det blir lättare att hitta till och från friluftsområden.
- Tryckt karta med lättläst information och bilder. Mer information via länk.
- Det bör vara enkelt och smidigt att nå områden med kollektivtrafik. Viktigt att ta med naturområdena när kollektivtrafiken planeras.
- Satsningar inom skolan är jätteviktigt! Naturskola är ett bra medel.

Samverkansformer

Vad är viktigt att samverka om?

- Resurser och ekonomi, bidrag
- Det önskas en transparent fördelning av resurser, gärna i dialog med föreningarna.
- Vad är kommunens ansvar respektive föreningens vid områden som nyttjas av alla?
- Vem ansvarar för renhållningen kring natur/leder/slingor? En kostnad för förening som har spår nu, de får ta kostnad för sopor från allmänheten vilket borde vara en kommunal sak.
- Samverka kring det som är svårt att sköta för en förening, tex kring byggnader, röjning av spår och leder.
- Mer resurser och samarbete kring leder och spår.
- Tillgängligheten
- Information, skyltning och gemensamma plattformar.
- Samverkan kring friluftskarta
- Informera varandra om olika evenemang och hjälpas åt att sprida informationen/marknadsföra event.
- Samverkan med skolor
- Samverkan kring sköteselbehov och skötselinsatser, till exempel vasslätter och röjning.
- Samverkan kring skogsförvaltning.
- Samverkan kring nya områdesskydd, som till exempel nya naturreservat.

Bilaga 2 - Referensgruppträff 2023

Friluftforum/friluftsråd

- Viktigt med sådana träffar!
- Friluftforum likt detta en gång/år. Utifrån detta kan andra forum skapas för olika områden eller intressen.
- Ser att det finns behov av att ses 2 gånger/år. Förslag att ses hela kommunen en gång och fokusera på specifika områden en gång.
- Större behov av mindre grupper vid träffar. Ofta behövs det diskuteras specifika konkreta saker som passar bättre i mindre grupper. Större träffar som typ denna referensgruppträff kan nog vara bra när något större eller generellare behöver diskuteras.
- Variera att träffas på olika anläggningar för att se och lära av varandra.

Idéburet offentligt partnerskap (IOP)

- Det finns idag varianter på avtal mellan kommunen och olika föreningar som lite påminner om IOP. Avtal som kräver vissa insatser mot att hyra/arrende är lägre än vad den skulle varit utan insatserna från föreningarna.
- En förening har samarbete med skolor där de tar emot elever för friluftaktiviteter och har idéer om att ta lite betalt för framtagandet av ett ”skolpaket” med kartor mm. Dock oklart om de tar betalt.
- Att byta ersättning mot att sköta om skötsel eller dylikt kan vara en bra lösning, men man kan också se att det är relativt få personer i föreningarna som är aktiva i insatser och det finns en trend i vissa kretsar att man hellre betalar mer till föreningen för att slippa vara delaktig med egna insatser.
- Värt att prova! Exempel är en fiskeklubb som kan sköta om fisket i en sjö och samtidigt bedriva fiskeverksamhet. Scouterna kan sköta om vindskydd i samband med att dom utövar sina aktiviteter.

Ytterligare idéer på samverkan

- Kan man skapa en ”friluftsdag”?
- ”Hittaut” (Svenska orienteringsförbundet) bör finnas i Vänersborg
- Det finns en del samverkan mellan föreningar som har liknande aktiviteter.
- När samverkan inte varit så stor och det har varit svårt att hamna hos rätt person på kommunen så har det upplevts som förening står ensam med sin fråga och ej hittar rätt inom kommunen för att få något svar.
- För att det ska vara lätt att samverka måste det gå att få tag på och svar från personer som söks. Man har förhoppningar att detta ska bli bättre med föreningskonsulent – en kontaktväg in i kommunen tror vi på.
- Gemensamma ansökningar, t.ex. Leader
- Vore bra med samlade hemsida eller liknande, eventuellt hos Visit?

Utvecklingsförslag

Friluftskarta

- Leder på kartor, både digitalt och i pappersform.

Skolskogar och utomhuspedagogik

- Kommunen behöver en naturskola.
- NATURSKOLA!
- Samverka för att öka kunskapen i tidig ålder. Viktigt att unga får både teoretisk och praktisk kunskap om allemansrätt och naturkunskap mm. Alternativ är att fortbilda pedagoger på varje skola eller ha en naturskola eller liknande som alla skolor får ta del av.

Kunskapsspridning

- Upp med skyltar om allemansrätten kring spår och leder, ett enkelt sätt att utbilda personer.
- Föreningar gör viktiga insatser för kunskapsspridning. Friluftsrämjandet håller igång Mulleskolan. Alla runt bordet hade som barn varit med i Mulleskolan och mindes detta glädje. Ett exempel på verksamhet som satt fina minnen hos många barn över lång tid. I dagsläget igång på Hunneberg och vid Granan.
- Nå ut med information om allemansrätten till asylsökande på Restad gård.

Mollbergsskogen

- Mollbergsskogen med elljusspår borde rankas högt. Stort värde för många runt Brålanda.

Frändefors

- Frändeforsområdet har inget utpekats. Borde finnas någon typ av friluftsanslutet. Speciellt viktigt för den äldre generationen som är många i området – hur ska vi lyckas locka de äldre till aktiviteter och därmed bättre folkhälsa när det inte finns något i området?

Dalbobergen

- Tydliggöra regler för cykling
- Skydda mer av området mot exploatering

Lillåområdet

- Skydda området
- Skyltar naturguidning

Södra Onsjö

- I skogsområdet på Onsjö mellan Golfbanan, Karls grav och Johannesbergsvägen rör sig mycket människor och det bör vara utpekats som viktigt för friluftslivet.

Halle- och Hunneberg

- Fler bryggor i sjöarna.

Bilaga 2 - Referensgruppträff 2023

Västra Tunhem

- Utveckla cykel- och ridväg längs östra älvstranden mellan Vargön och Trollhättan (förbi Gäddebäck)

Vänersnäs

- Oro finns kring Gaddesanna där det byggs vattenreningsverk/pumphus och grävs mycket. Detta är en plats för utveckling.
- P-problem finns även längs Dättern (inte enbart västra Vänersnäs).

Ske mosse

- Tillgång till Ske mosse från Nuntorp?

Fågelskådning

- Till exempel Dättern

Ridning

- Ridning på lämpliga vägar/leder. Bör ses över vart det är ok, skyltas.

Skidor

- Går att utöka mycket kring skidspår. Föreningarna vill mer än vad de har råd och kan fixa.

Cykelvägar

- Cykelväg till Brålanda är bra, men vart tar man vägen efter hundklubben? Behöver skyltas.

Bostadsnära natur

- När det byggs nya områden är det viktigt att dessa inte inkräktar på naturområden, bygg på rätt plats.

Evenemang

- Mer kampanjer likt "Håll Sverige rent".

Deltagare och tillvägagångssätt

Deltagare

Kommunpolitiker:

Henrik Harlitz, 2:e vice ordförande kommunstyrelsen
Kristina Edvinsson, kultur- och fritidsnämnden

Kommunala tjänstepersoner:

Pål Castell, strategisk planerare, kommunstyrelseförvaltningen,

Bilaga 2 - Referensgruppträff 2023

Hamdi Alsayed, planhandläggare, miljö- och byggnadsförvaltningen
Sanna Fransson, mark- och exploateringsingenjör, samhällsbyggnadsförvaltningen
Magnus Olofsson, föreningskonsulent, kultur- och fritidsförvaltningen
Fredrik Andersson, fritidspedagog, kultur- och fritidsförvaltningen
Per-Ola Rasmussen, utredare, kommunstyrelseförvaltningen
Lisa Rex, kommunekolog, miljö- och byggnadsförvaltningen
Morgan Fast, chef skog och natur, samhällsbyggnadsförvaltningen
Anne Ekstedt, folkhälsosamordnare, kommunstyrelseförvaltningen
Sandra Björkstrand, kommunikatör, kommunstyrelseförvaltningen

Föreningsrepresentanter:

Matti Karhu, Friluftsförbundet
Eva-Lis Larsson, Friluftsförbundet
Ann-Marie Havdahl, Friluftsförbundet
Annalena Levin, Hunnebergs scoutkår
Susanne Björk, Naturskyddsföreningen
Lave Thorell, Naturskyddsföreningen
Göran Carlsson, Naturskyddsföreningen
Tommy Avekvist, OK Skogsvargarna
Peter Strömdahl, OK Skogsvargarna
Berith Pettersson, SK Granan
Göran Thorssell, Vänersborgs scoutkår
Peter Lenberg, Vänersborgs scoutkår
Björn Sikström, Vänersborgs scoutkår
Tina Åhlund, Vänersborgs Skidklubb
Michael Johansson, Vänersborgs Skidklubb

Övriga:

Charlotta Bang, Stiftelsen Bergagården
Robert Stenberg, Halle- och Hunneberg AB
Martin Nordin, Bergahästen AB
Elisabet Edensvärd, Sveaskog Förvaltnings AB
Mattias Kjell, Sveaskog Förvaltnings AB

Inbjudna som inte kunde delta:

Brålanda Sundals-Ryrs Hembygdsförening
Civilförsvarsförbundet
CK Wänerhof
Dalslands Gille
Dalslands hästsportklubb
Frändefors hembygdsförening
Gestads Hembygdsförening
Hunnebergskolorna
Hunneberg Sport och Motionsklubb
OK Roto
Onsjö Golfklubb

Bilaga 2 - Referensgruppträff 2023

Sportfiskarna Trollhättan/Vänersborg
Vassända Naglums Hembygdsförening
Vår Bygd 1891
Vänersnäs Bygdegårdsförening
Vänersnäs hembygds- och fornminnesförening
Vänersborgs Roddklubb
Vänersborgs ryttaförening
Västra Tunhems hembygdsförening
Visit Trollhättan och Vänersborg
Länsstyrelsen Västra Götaland
Ett antal privata markägare och arrendatorer av kommunal mark och jaktmark
Ett antal förtroendevalda och tjänstepersoner inom kommunen

Upplägg

Program för träffen

- 17:45 Fika och mottagning
- 18:00 Presentation av deltagare och introduktion
- 18:15 Presentation om friluftsarbetet i Trollhättan och utvecklingsplaner för Halle- och Hunneberg (Robert Stenberg)
- 18:30 Grupparbete, tre pass med presentation
- 20:00 Avslutning

Grupparbete pass 1 - Friluftsstrategin

Övergripande syfte med kommunens friluftslivsarbete

Med utgångspunkt i Vänersborgs kommuns vision ”attraktiv och hållbar i alla delar, hela livet” ska kommunens friluftslivsarbete

- skapa *mer jämlika förutsättningar* att delta i och uppleva vardagsnära friluftaktiviteter i naturen som inte kräver så stora resurser av den enskilda;
- utveckla och bevara friluftsområden* och mötesplatser för att stärka natur-, kultur- och rekreationsvärden;
- möjliggöra för utveckling av besöksnäring och föreningsverksamhet* med koppling till friluftsliv; samt
- öka kunskapen* om allemansrätten och friluftslivets möjligheter och värden.

Att skapa *mer jämlika förutsättningar* att delta i och uppleva naturen handlar om att göra friluftslivet tillgängligt. Det innebär att arbeta för att minska och ta bort de hinder för deltagande som människor kan ha av funktionsmässiga, ekonomiska, sociala eller kulturella anledningar. Vänersborgs kommun vill stärka förutsättningarna för mer vardagsnära friluftsliv för återhämtning, rekreation och social samvaro.

Att *utveckla och bevara friluftsområden* handlar om att strategiskt och långsiktigt tillvarata natur-, kultur- och rekreationsvärden. Det handlar bland annat om biologisk mångfald, kulturhistoriska lämningar, landskapsbild och vyer, men även om möjligheter till olika typer av aktiviteter.

Att *möjliggöra för utveckling av besöksnäring och föreningsverksamhet* handlar om att stärka möjligheterna för andra aktörer att bidra till och vara delaktig i utvecklingen av friluftslivet i kommunen. I samverkan med andra kan kommunen möjliggöra för fler aktiviteter i naturen, både vad gäller utvecklandet av upplevelse-baserad aktivitet, mötesplatser och anläggningar, så väl som mer fysisk aktivitet som klättring, ridning, orientering och motionsträning.

Att *öka kunskapen* om allemansrätten och friluftslivets möjligheter och värden handlar om att förvalta och bygga vidare på en kultur med stor betydelse för folkhälsa och samtidigt värna om våra naturessurser.

Inriktning

Tillgång till natur och friluftsområden

- Planering av ny bebyggelse ska sträva efter att naturområden sparas eller utvecklas inom gångavstånd från bostaden.
- Viktiga större friluftsområden ska pekas ut i översiktsplanen och skyddas från exploatering.
- Gång- och cykelvägar ska underlätta för boende i tätort att nå natur- och friluftsområden.
- Kommunen ska tillgodose parkering, toalett och avfallsinsamling vid friluftsområden där behoven är stora.
- Kommunala friluftsanläggningar ska i grunden vara kostnadsfria för alla att använda. Avgifter kan dock tas ut för parkeringsplatser och båtplatser för att täcka driftskostnader.

Friluftsanläggningar

- Kommunala friluftsanläggningar ska följa principen om universell utformning¹ där så är möjligt.
- Kommunen ska utveckla friluftsområden för bred användning för olika användargrupper.

Kunskap och information

- Kommuninvånare ska få tillgång till kunskap om friluftsliv och allemansrätt. Särskilt viktiga målgrupper är barn, unga och nyanlända från andra länder. Kommunen ska arbeta med detta bland annat inom förskola, grundskola, svenska för invandrare (SFI) och fritidsverksamheter.
- Det ska finnas lättillgänglig information om kommunens friluftsområden och friluftsanläggningar, bland annat i form av en friluftskarta, för kommuninvånare och besökare via digital media, samt via turistorganisationer och på kommunhuset.
- Huvudleder ska vara tydligt uppmärkta och det ska finnas informationsskyltar vid entréer till friluftsområden.

Samverkan

- Kommunen ska organisera ett forum där möjlighet för samtal om friluftsliv regelbundet erbjuds föreningar och andra organisationer som jobbar med friluftsfrågor.
- Ideella föreningar ska erbjudas att söka bidrag och initiera samarbete med kommunen för friluftsverksamhet.
- Föreningar och andra organisationer ska erbjudas att söka bidrag för investeringar och drift av friluftsanläggningar som kostnadsfritt kan användas av allmänheten.

Grupparbete pass 2 - Samverkansformer

Diskussionsfrågor om samverkan

Friluftsförum/friluftsråd

= Återkommande träff mellan kommunen och andra friluftssaktörer

- Är det en god idé?
- Hur ofta (en gång per år)?
- Vilka bör bjudas in?
- Plats, tid och former?
- Ett för hela kommunen eller uppdelat på områden (i så fall vilka områden)?

Idéburet offentligt partnerskap (IOP)

= Avtal med kommunen på initiativ från föreningslivet

- Är det en god idé?
- Förslag på samverkan?

Ytterligare idéer på samverkan?

- Samlande plattformar/kanaler i sociala media (vilka)?
- Samverkan kring friluftsevent?
- Gemensamma ansökningar?
- Annat?

Grupparbete pass 1 - Utvecklingsförslag

Utvecklingsförslag

1. Kroppefjäll

- Utred möjligheterna till utveckling av leder och besöksanläggningar i samverkan med berörda kommuner, föreningar och företag.

2. Sikhallsviken/Gälle udde

- Arbeta för att färdigställa detaljplanen så att hamnen och campingarna kan byggas ut.
- Vidta åtgärder för att återställa badstranden i gott skick.
- Uppmuntra dialog med markägare och campingplatser om hur området kan förbättras för friluftsliv, bland annat genom förbättrad vandringsrunda på Gälle udde.

3. Dalbobergen

- Följa upp Naturvårdsstrategins förslag på utökning av reservatet.
- Undersöka möjligheterna för Tvåstads discgolfklubb att anlägga en discgolfbana i anslutning till befintliga spår kring Skidstugan.
- Förbättrad entré till området i söder med karta och cykelparkering.

4. Skogarydsområdet och Gundlebosjön

- Undersöka möjligheterna att avtala med markägare om att anlägga en besöksparkering och eventuellt grillplats vid Gundlebosjön.

5. Boteredssjöområdet

- Utveckla stigsystemet på den kommunägda skogsmarken sydväst om badplatsen, bland annat med utsiktsplats och skyltning från badplatsen.

6. Punschdalen

- Följa upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat.
- Skylta till området vid entréerna.

7. Skavens strandskogsområde

- Skapa en promenadstig längs stranden med utblickar mot vattnet, sittbänkar och någon grillplats.
- Skapa anslutande gångvägar från nya bostadsområden.
- Anlägg en badplats och en liten strandpark

8. Vänersborgsviken

- Se utvecklingsförslag för båtliv.

9. Holmängområdet

- Undersök möjligheterna att inrätta som naturreservat.

10. Lillåområdet

- Följa upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat i samverkan med Naturskyddsföreningen, markägare och andra intressenter.

Bilaga 2 - Referensgruppträff 2023

Badplatser

- En plan för utveckling och underhåll av badplatser tas fram, med målsättning att ge så många Vänersborgare som möjligt tillgång till bad inom gångavstånd.
- Möjligheterna att anlägga ett hopptom utreds.
- Möjligheterna att anlägga ett kallbadhus utreds.

Båtliv

- Förutsättningar skapas för flytt av gästhamnen till Norra Sanden, bland annat genom detaljplan och miljöfyllstånd för sjömack.
- Detaljplanearbetet i Sikhallsviken görs färdigt så att en ny småbåtshamn kan utvecklas där.
- Möjligheterna till fler båtplatser i Skavenområdet och vid Restad gård utreds.
- Norskens brygga återbyggs norr om Korseberg.
- Kartlägg kustområdenas möjligheter för vattenburet friluftsliv, till exempel iläggingsramper, naturhamnar, bryggplatser, kajakuthyming, förslag på leder för fritidsbåtar.

11. Fridhemsgärdet

- Ta fram en plan för hur området kan utvecklas. Utvecklingsmöjligheter kan omfatta odlingslotter, hundrastgård, förbättrade pulkbackar och olika typer av habitatsutveckling.

12. Kanalområdet kring Karls grav

- Förbättra rekreativsvägarna på båda sidor av kanalen.
- Anlägg en sittplats vid vattnet nedanför Kretsloppsparken.

13. Restad Gårds parkområde

- Samverka med markägare om hur området kan bindas ihop med sammanhängande strandpromenad med mera. Av särskild betydelse är promenadväg mellan Karls grav och Astrids ängar.

Vattenleder med mera

- Ta vara på småbåtarnas intressen i samband med planeringen för ombyggnation av Brinkebergskulle sluss.
- Utveckla Frändeforsån som paddlingsled med iläggingsplatser och parkeringsmöjligheter.
- Undersök möjligheten att utveckla andra paddlingsleder i kommunen.

Leder för vandring och cykling

Ridning

Orientering

Skidåkning

Mountainbike

Discgolf

14. Halle-/Hunneberg

- Samverka med Halle- och Hunnebergs AB, Sveaskog och andra intressenter om att ta fram en vision för utvecklingen av bergen.
- Samverka med länsstyrelsen, Naturvårdsverket och andra intressenter i utredning om att skapa en nationalpark.

15. Västra Vänersnäs

- Undersöka möjligheterna att avtala med markägare om att anlägga besöksparkeringar.
- Se även utvecklingsförslag för båtliv.

16. Mollbergsskogen, Brålanda

- Undersöka möjligheten att i samverkan med intresseförening avtala med markägare om rekreativsinriktad skötsel.

17. Frändeforsån

- Undersöka möjligheten att i samverkan med intresseförening avtala med markägare om iläggingsplatser för att skapa en paddlingsled.

Fiske

Fågel- och utsiktstorn

Skolskogar och utomhuspedagogik

- Utveckla undervisning om allemansrätten i förskola, grundskola och SFI.
- Utveckla utomhuspedagogik i förskola och grundskola.

Kommunala friluftslivsaktiviteter

- Erbjud mer friluftslivsaktiviteter inom ramen för kommunens verksamheter, bland annat fritidsgårdar, ferieaktiviteter och socialomsorg.
- Samverka med föreningslivet kring friluftslivsaktiviteter och -evenemang.

Informationsinsatser

- Ta fram en friluftskarta i samverkan med turistorganisation, föreningsliv och besöksnäring.

18. Viksängen/Nordkroken

- Följ upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat.
- Avtala med markägare kring skötsel och användning av stranden.
- Vidta åtgärder för att minska igenväxningen kring stranden och peneplanet.
- Undersök möjligheterna för en kiosk vid stranden
- Avtala med markägare om att utveckla en strandpromenad runt Viksängen.

19. Vassända/Brätte

- Följ upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat.
- Koppla ihop med en promenadstig som kan leda runt hela Vassbotten.
- Utveckla besöksmålet Gamla Brätte med sittplatser och mer information (till exempel om naturmiljöer och Vassända kyrkoruin).

20. Södra Onsjö/Sandbäck

- Följ upp Naturvårdsstrategins förslag om naturreservat.